

HRVATSKI ZMAJ

GLASILO DRUŠTVA BRAĆE HRVAT. ZMAJA.

BROJ 1—4.

ZAGREB

GOD. 1918.

3264
IX 772

Cijena: za članove K 2.—, nečlanove K 4.—. Pojedini broj K 1.—.

HRVATSKI ZMAJ

GLASILO DRUŠTVA BRAĆE HRVAT-
SKOGA ZMAJA.

GODINA 1918.

UREDIO
E. LASZOWSKI,
ZMAJ BRLOŠKI.

P. A. E. F. D. P.

ZAGREB 1918.
TISKARA C. ALBRECHTA.

Sadržaj.

	Strana
Zm. Brloški: Hrvatska histor. gesla	1
Zm. Lički: † Ivan Grčević zm. Kopoljski	13
Zmaj na djelu (iz odbor. sjednica)	15
Preradovićeva 100-godišnjica rođenja	17
Zm. Jadranski: Lijepa pedeset-godišnjica (zmaja Brloškoga)	19
Zm. Jadranski: O 50. obljetnici E. Laszowskoga vel. meštra (pjesma)	23
Zm. Banovački (Leon Kaurić): Emiliju Laszowskomu o 50-god njegova života (Sonet)	24
Zm. Starigradski (dr. Gj. Devčić): Poslanica vel. meštru zm. Brloškome	25
Zm. Brloški: Matija Gubec, borac za slobodu hrv. seljaka	26
Zm. Jadranski: Ljetopis B. H. Z. 25. IV. 1917. . . . . 24. IV. 1918. Izvještaj na glav. skupštini	28
Zm. Brloški: † Radovan Partaš zm. Ludbreški	34
Zm. Brloški Klokočki: Dva sjajna Zmaja borca za S. H. S.	37
Zm. Jadranski: Dobrotvori u „Zmaju“	41
Zm. Brloški: Uspomena na sastanak jugoslav. kulturnih društava u Ljubljani 1910.	42
Zm. Jadranski: † Kvirin Broz zm. Česargradski I.	50
Gradska knjižnica i muzej 1918. Izvještaj	55
Uspomene. Obljetnice	57
Predavanja g. 1918.	57
Spomenici: Spomenploča Vitezoviću. — Vojnicima	58
Osobne vijesti: Novi članovi	58
Društvene vijesti: Društvene zabave i domijenci. — Društvena čitaonica. — Odlični posjeti. — Društ. stan. — Intimne pro- slave. — Za srpsku siročat. — Silhete B. H. Z. — Zdravstvo. — Zmaj muzej. — Zahvala Braći hrv. Zm. — Zmaj. himna. — Arkiv B. H. Z. — Zmaj. koračnica. — Molba na B. H. Z.	59
Potpore, zapisi i zaklade	62
Društveno glasilo. Mnijenje o našem glasilu. — Istinita anekdota	63
Opaska k str. 13. — Errata corrige	63
Književna izdanja B. H. Z.	64

HRVATSKI ZMAJ

GLASILO DRUŠTVA BRAĆE HRVATSKOGA ZMAJA

Uređuje sekcija B. H. Z. za knjigu i umjeće.—
O govorni urednik E. Laszowski.—Dopisi se šalju uredniku, Zagreb, Prilaz 24.

Izlazi četiri puta u godinu.—Godišnja cijena: za članove K 2—, za nečlanove K 3—, Pojedini broj K 1—.

Uprava rukovodi i pretplatu prima tiskara C. Albrecht, u Zagrebu.

Br. 1.—4.

Zagreb

1918.

Hrvatska historička gesla.

Predavanje E. Laszowskoga zm. Brloškoga u društvu Braće hrv. Zmaja
20. II. 1918.

Ovom zgodom želim našu braću Zmajeve upoznati s nizom hrvatskih historičkih gesla. Unaprijed ali naglašujem, da ova tema, o kojoj ću predavati, nije nikako sasvim iscrpljena, pošto sam upotrebio materijal, što sam ga zgođinice od natrag više godina sabrao, a sada popunio. To je tek kratki nacrt za veću studiju. Iz toga nacrta moći ćete si stvoriti priličnu sliku o našim geslima.

Gesla nijesu ništa novoga, to su stare stvari, koje poznaje već stari i srednji vijek. Doba humanizma, tek ih je množala širim poznavanjem klasične literature i novim nazorima. Ne može se reći, da suse gesla razvijala uz heraldiku jer ih ima starijih od prvih zametaka heraldike. Nu istina je, da se gesla prislanjaju heraldici, i da ih rabe najviše oni, koji su bili ovlašteni na grbove. Od porabe gesla nijesu se dašto izključili niti neplemići. Naročito ne učenjaci i umjetnici. Njihova su gesla u vezi s njihovim znanstvenim i umjetničkim radom. A rabe ih i drugi, kao obilježje svoga zanimanja.

Gesla. Pod geslima (lozinkom = Devise, Sinnspruch, Wappenspruch, Wahlspruch,) razumijevaju se kratke rečenice (sententiae), koje si stanovita porodica, osoba, korporacija, udruženje, društvo, tvrtka itd. uzima kao oznaku svoga unutarnjega osjećaja, težnja, nastojanja ili zasadam svojega djelovanja.

Gesla ovakova možemo dijeliti

1. Grbovna gesla, koja se stavljaju na leprš-će vrpce ili ceduljice, ili na podnožak grba. Ima ih, koja se nalaze i na vrpcama, što ih drže figure nakita kacige, a ima ih i takovih, koja se nalaze i u samom štitu.

Ovakove grbovne lozinke, koje se veoma često potvrđuju i u kraljevskim poveljama o plemstvu, jesu t. z. obiteljske plemićke lozinke ili gesla. Prve dvije vrste su najobičnije, dok su potonje dvije dosta rijetke. One, koje drže figure nakita nalaze se samo u italskim grbovima. Tako n. pr. kranjski grofovi Strassoldo, porijetlom iz Italije imaju grbovnu figuru Crnicu, koja drži vrpcu s napisom: „Intima candent“.

U španjolskoj heraldici nalazimo gesla takodjer na rubovima štita. Tako porodica Mendoza: „Ave Maria gratia plena.“

U plemićkim poveljama XVII. vijeka veoma su se često podijeljivala i gesla, kasnije biva to redje.

2. Osobna gesla, koja si uzima pojedina osoba prema svojoj volji.

Pošto je naročito kod plemićkih porodica, koje su poveljom dobile svoje nasljedno geslo, veoma teško izmisliti takovo, koje bi karakterizovalo cijelo potomstvo, nije čudo, da su si pojedini članovi — ovlašteni na nasljedno geslo — prema svome osjećaju uzimali novo. Ovakova nasljedna gesla često su u protimbi s individualnošću kojega potomka. Primjerice, kad bi sudac dobio grb s lozinkom: „Aequam mensuram tenete.“ (držite se prave mjere), a njegov potomak bi recimo bio bezdušni krčmar, to bi taj volio lozinku — posla radi: — „Mundus decipi vult, ergo decipiatur“ (svijet hoće da bude varan, dakle neka se vara). To je dašto malo krupan primjer. Nu recimo da je acquisiteur plemstva i gesla ratnik s lozinkom: „Marte favente“ (uz pomoć bojne sreće), a njegov je potomak svećenik, to će taj za cijelo radije uzeti lozinku: „Deo favente“ (pomoću božjom).

Nije onda čudo, da se gesla često mijenjaju. Ne samo da to opažamo kod obiteljskih gesla, već i kod osobnih. Znam jedno geslo, koje je dotičnik u mladim danima rabio, a glasilo je „Audaces fortuna juvat“ (smione pomaže sreća), dok je u svojim zrelijim, mirnijim godinama ovo zamijenio s „Audacia — aetas.“ (smionost — doba). A tako i jest, jer smionost popušta godinama.

Grbovne ili nasljedne lozinke, često su u idealnoj svezi sa samim grbom, — odnosno grb, simbolizira lozinku iliti geslo. Tako primjerica grbovno geslo grofova Jankovića, pak baruna Živkovića, kako ćemo kod daljnjega razlaganja viditi.

Osobita vrst gesla su tako zvani bojni zovovi (Schlachtgeschrei, Kriegruf, Cri d'armes). Ovo su rabili vojskovođe i vojska u bojovima. Najčešći su bili ovi u Francuskoj i Engleskoj, pak i katkad u Njemačkoj. Ovakova gesla nijesu bila nasljedna, već su se mijenjala u raznim prilikama. Zov bojni bio je ili ime gospodara vojske, ili ime sveca ili boga, a katšto i druga riječ ili cijela rečenica. Tako su „Enghien,“ vojvoda od Anžua: „Saint Maurice,“ Gotfrida Boullonskoga: „Dieu le veul,“ a najstarijih careva rimsko-njemačke države: „À dextre et à senestre!“ itd.

Od naših hrvatskih bojnih zovova spominjemo bojni zov sigetskih junaka (1566.), koji su provalivši iz gorućega grada zazivali ime Isusovo.

Toliko u kratko rečeno o geslima u opće, a sad ću navesti alfabetskim redom nekoliko primjera hrvatskih gesla, u koliko sam ih mogao pribрати.

Balassa grof Franjo, hrvat. ban, (1785.—1790.), kasnije kancelar dvorske ilirske kancelarije. Porodica potiče iz Erdelja.

Geslo: Tempora tempore tempera. Vremena vremenom ublaži. (Prilagodi se vremenu). Na drugoj slici je ovaj značajni napis, stavljen od njegovog štovatelja: „Συκιζης Συκλεδς, συκλεδςατος κλαδος.“ Od valjanoga korjena, najvaljanije deblo. Zanimljivo je, da ova slika nosi osim lozinke i grčki napis: ime i časti njegove. Čini se, da je Balassa bio ljubitelj grčkoga jezika (Na slikama u zem. arhivu. Prva: Mansfeld sculp. 1798., druga: I. Albreht 1792.)

Bassani de Sacci.

Geslo: Si deus pro nobis, quis contra nos. Ako je Bog za nas, tko je protiv nas! uz dodatak: Salvator mundi adiuva nos. Spasitelju svijeta pomози nam.

Na kući nekoč Basana u Bribiru, uz uklesana imena nekih Bassana (1556. Kukuljević. Napisi 14).

Bathyaný grof Adam, kr. savjet. i komor., kaniške granice kapetan, kr. stolnik 1651.

Geslo: Deo fauente. Božjom pomoću (naklonošću).
(Na slici u zem. arhivu — E. Wideman delin. et. sculp).

Braća Hrvat. Zmaja, kulturno društvo sa sjedištem u
Zagrebu Osnovano 1905.

Geslo: Pro aris et focis deo propicio. Za vjeru i dom
božjom pomoću. (Potvrđeno društvenim pravilima g. 1906.

Deželić Velimir dr. st., kr. sveuč. bibliotekar u Za-
grebu, hrvatski književnik.

Geslo: Smiono i postojano!

Dobretić Marko O., biskup eretrijski i vikar apošt. u
Bosni.

Geslo: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tu
da gloriam. Ne nama gospodine, ne nama, već imena tvoga daj
slavu. — Psalm. I. 113. (Na slici u zem. arhivu. Nesignirani
drvorez c. 1750.)

Domobranstvo, hrvatsko.

Geslo: Sve za kralja i domovinu.

Drašković Trakošćanski Ivan, ban hrvatski
1595.—1607. * o. 1560. † u Požunu 1613.

Geslo: Spes mea Christus. Moja je nada Krist. (Na
grobnom spomeniku u crkvi sv. Martina u Požunu. (Arhiv za
u god. povj. X. 121.)

Drašković Trakošćanski grof Nikola, kr. komornik.
— † 1659.

Geslo: Fortunae nihil inausum. Sreći nije ništa nedo-
pušteno. (Sreći je sve dozvoljeno) 1651. (Na slici u zem.
arkhivu. — E. Wildeman delin. et sculp).

Drašković Trakošćanski grof Ivan, vel. župan arvanski,
palatin et iudex Cuman. Kr. savj. i komor., locumtmen u Ugar.
hrvat. ban 1640.—1646.

Geslo: In te domine speravi. U tebe gospodine sam se
nadao. (U tebi gospodine je moja nada). (Na slici u zem.
arkhivu. — 1648. Elias Wideman sculp.).

Drašković Trakošćanski grof Gjuro, biskup
gjurski, kr. savjet.

Geslo: Auxilium de sancto. Pomoć od Boga. (Na slici
u zem. arhivu. 1649. E. Wideman sculp.).

Erdödy grof Toma, hrvatski ban, 1584.—1595. i
1608.—1615., pobjednik kod Siska 1593.

Geslo: In deo vici. U Bogu sam pobijedio. (Na grobnom spomeniku u stolnoj crkvi zagrebačkoj).

Erdödy de Monyorakerek et Moslavina grof Gavro, vječ. župan varaždinski, kr. komor. i savj. 1650.

Geslo: Honestus rumor, aeternum patrocinium. Dobar glas najbolja je zaštita. (Na slici u kr. zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

Flacius. Vidi Vlacić.

Földwari Nikola, pukovnik Ugra i Hrvata 1646. Uvrštujem i ovoga, kao hrvatskoga zapovjednika.

Geslo: Viribus et consilio. Snagom i umom (savjetom). (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman delin. et sculp.).

Gaj Ljudjevit, otac Ilirizma, književnik.

Geslo: Narod bez narodnosti, tijelo je bez košti. (Moto na 1. br. Danice Ilirske). Akoprem se veli na rečenom mjestu, da je to narodna poslovice, uzimam ju ipak njegovim geslom, jer to i mnogi drugi čine.

Gjurgjević (Georgijević, Jurjević) Bartol. Hrvatski pisac XVI. vijeka.

Geslo: Dirupisti domine vincula mea, Tibi sacrificabo hostiam laudis. Razbio si gospodine moje okove, tebi ću žrtvovati žrtvu slave. (Slika iz njegovoga djela u zem. arhivu. Drvorez nepozn. rezbara. Lozinka se vije na vrpici pred ustima).

Ivanišević Ivan, hrvat. književnik 1608. † 1665.

Ne svi jedna (Ne, vsi yedna). (Na naslov. listu njegovoga djela. Kita cvitsva. Mleci 1642. U sveuč. bibl. u Zagrebu).

Ivanović Pavao, general Pavlina 1651.

Geslo: Servire deo, regnare est. Služiti bogu, jest vladati. (Na slici a zem. arhivu. — E. Wideman delin. et sculp.).

Jakušić de Orbona Gjuro, biskup jegarski, vječ. župan heveški, kr. savj. 1640. Porodica dotiče iz Vrbove u Slavoniji.

Geslo: Nil vicinius quam mors vitae. Ništa nije bliže nego smrt životu. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

Janković de Daruvar, grofovi.

Grof Antun Janković de Daruvar, taj. savjet., meštar tavarnika i preds. stola sedmorice.

Geslo: Vigilantia et fortitudo in domino. Budnost i jakost (hrabrost) u gospodu. (Podijeljena grofov. diplomom. kralja Franje

Jos. I. 20. III. 1857. Juliju Jankoviću de Daruvar c. kr. župan-predstojniku u Požegi. Bojničić: Adel v. Kroat. u. Slav.).

Lozinka ova je u idealnoj svezi s grbom, u kojem ždral stoji na jednoj nozi a drugom drži kamen. Priča se, da ždral za to stoji na jednoj nozi, da ne zaspi, i ako bi zaspao, padne kamen. On bdije. Kula u grbu znači jakost — otpornost.

Janković Ivan, potzapovjednik u Lindvi. 1651.

Geslo: Deo duce et vindice, fide et patientia. Pod vodstvom i sudom boga, vjerom i ustrpljivošću. (Na slici u zem. arkivu — E. Wideman delin. et sculp.).

Jelačić Jos. bar., hrvat. ban i vojskovodja. † 1859.

Geslo: Što Bog dade i sreća junačka. (Na zastavi kod županije požeške). Ovom lozinkom prelazio je Jelačić kod Varaždina Dravu i zavojevao na Magjare 1848.

Kavanagh-Ballyane baruni. Danas vlasnici Maloga Tabora na Sutli.

Geslo grbovno: Mea gloria fides. Vjera je moja slava. (Podijelna grof. dipl. kralj. Marije Ter. zije 18. VIII. 1768. lv. Krst. Kavanagh. — Bojničić: Adel von K. u S.)

Kitonić Kostajnički Ivan. Znameniti pravnik XVII. vijeka.

Grbovno geslo: Tendit ad ardua virtus. Krijepost seže do teškoga. (Na mucu se poznadu junaci). (Po slici u zem. arkivu, nepozn. rezbara). Lozinka teče preko zastavice, koju drži grif nakita. Riječ „ardua“ je na samoj zastavici. Često se citira njegova definicija svrhe zakona: Finis legum est veritas et iustitia. Svrha zakona jest istina i pravednost, (Dir. meth. X. 19). (Na slici u zem. arkivu).

Možda je lozinka idealno vezana s grbom, u kojem se na poprečnoj kosoj gredi penje medjed s grančicom i plodovima kestena.

Kolinović Senkvički Gavro. — Starinom hrvatska porodica, koja se je preselila u Ugarsku.

Geslo: Animam deo, fidem principi, honorem patriae. Dušu bogu, vjernost vladaru, čast domovini. (Na slici u zem. arkivu. — Ant. Tirchler sculp. Pestini 1788. Delineatus 1770. 2. dec.) Sliku posvetio mu je Martin Gj. Kovačić-Senkvički.

Kolo. Hrvat. pjevačko društvo u Zagrebu.

Geslo: Tko pjeva naše pjesme, taj ne misli rodu zla. Konzul Stjepan. Hrvatski reformator. XVI. vijeka.

Geslo: *Christus spes mea.* Krist je moja nada. (Na slici u zem. ark. nepozn. rezbara).

Kovačić de Senkvicz. Starinom hrvatska porodica, koja se je preselila u Ugarsku.

Geslo grbovno: *Virtus in adversis probatur.* Krijepost se kuša u nesreći. (Podijeljena plem. diplomom kralja Franje II. 16. VIII. 1799. Martinu Gjuri Kovačiću, komor. registratoru. Bojničić: der Adel von K. u. S.). M. Gj. Kovačić, poznati je pisac.

Kumičić Eugen, Hrvat. književnik i političar.

Geslo: Sve za obraz, a obraz ni za što. — Za ovu je lozinku živio, radio i časno s njome ostavio svijet.

Kvaternik Eugen, Hrvat. političar. Poginuo kod Rakovice 1872.

Geslo: *Hrvatska Hrvatom.*

Laszowski Emilij, tajnik zem. vlade i vel. meštar B. H. Z. radnik na polju hrvatske historije.

Geslo: *Vivitur ingenio, alia mortis erunt.* Živi se duhom, ostalo pripada smrti. Od g. 1889.

Maretić de Riv-Alpon, hrvatski vojskovođa i pisac. O njega ima mnogo historijskih rukopisa.

Geslo grbovno: *Spes mea in deo et rege meo.* Nada je moja u bogu i kralju mom. (Podijelj. bar. dipl. kralja Ferdinanda IV. 2. III. 1837. Gedeonu Ernstu Maretiću, vitezu reda Mar. Ter., pukovniku. Bojničić: Der Adel v. K. u. S.).

Mariany Petar, biskup srijemski, kr. savj. 1647. Pribrajam ga Hrvatima kao hrvatskoga biskupa.

Geslo: *Bonum est sperare in domino.* Dobro je staviti nadu u boga. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman ad vivum delin. et sculp.).

Mirković Marko, pukovnik Hrvata 1646.

Geslo: *Volant anni. Godine lete.* (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

Nadasdy, grofovi.

Geslo grbovno: *Si deus pro nobis, quis contra nos.* Ako je Bog s nama, tko je protiv nas. (Bojničić der Adel v. K. u. S.).

Franjo grof Nadasdy, Hrvat. ban. 1758.—1783. Štovatelji njegovi dodali su na njegovu sliku značajnu rečenicu:

Cui laurus, aeternos honores multiplici peperit triumphos. Kojemu je lovor često urodio vječnom čašću i slavljem. Horat. (Na slici u zem. arhivu. — Seb. Mansfeld sculp. Joh. Steiner pinx. — Viennae apud Artariam societ.).

Nikolić-Podrinski, baruni.

Geslo grbovno: Frangar non flectar. Volio bi se skršiti nego pokoriti. Podijeljena barun. dipl. kralja Franje Josipa I. 21. IV. 1914. Vladimiru pl. Nikoliću i potomstvu. (Original depos. u kr zem. arhivu u Zagrebu).

Nugent de Westmeath. Irski praplemići. Austr. grofovstvo od cara Ferdinanda IV. 21. V. 1847. za Lavala N. poznatoga generala u vojnama protiv Napoleona I.

Geslo grbovno: (1847.) Decevi. Odlučio sam. Istu je rabila obitelj od vajkada.

Olah Nikola, biskup zagrebački (1543.—58.) poslije nadbiskup ostrogonski. Porodica vlaška (rumunjska) iz Sebenja *1493. †1568. Porodica potiče iz Erdelja. Izumrla s Tomom 1559.

Geslo: Tu es refugium et protector meus domine deus. Vi si utočište i zaštitnik moj, gospodine bože. (Na slici u zem. arhivu. Signum: DH. vezano).

Oružništvo hrvatsko.

Geslo: Za kralja i domovinu. nose ju na šeširu.

Ostrožić de Giletinec Pavao. Hrvatska porodica starinom iz Gjetinca. 1649. Odselila se u Ugarsku.

Geslo: Omnia conando docilis solertia vincit. Sve poduzimajući pobjedjuje shvatljiva okretnost. (Pamet u radu, svladava sve). (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

I ovdje je lozinka možda u savezu s grbom, koji prikazuje ratnika, kako navaljuje na zid tvrđave, s koje baca protivnik kamenje.

Ostrožić de Giletinec Mato. 1649.

Geslo: Pars profectus, velle proficere. Dio je koristi, htjeti koristiti. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

Ostrožić de Giletinec Nikola, čuvar ugarske krune 1649.

Geslo: Maximus honor veritatem amplecti. Najveća je čast, prigrliti istinu. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

Ožegović de Barlabaševac et Bela, baruni.

Geslo grbovno: Sve za cara i domovinu. (Podijeljena barun. poveljom cara Franje Jos. I. 6. III. 1858. Mirku O. biskupu senjskomu i njegovom nećaku Metelu. — Bojničić: Der Adel v. K. u. S.).

Palffi bar. Andrija, pukovnik Hrvata 1651.

Geslo: Virtus in actione. U djelovanju je krijepost. (Po djelima se vrlina sudi). (Na slici u zem. arhivu. — Wideman sculp.).

Paraminski Ivan, kapetan konjanika 1646.

Geslo: Non tutum fidere cunctus. Svima vjerovati, nije probitačno. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman. sculp.).

Porodica Paraminski živila je u XVII. vijeku u Turopolju.

Pethö de Gerse Ladislav, vrhovni kapetan komoranski 1651. Porodica Petheo, držala velike posjede u Zagorju.

Geslo: Constans et fidelis erga caesarem et patriam. Postojan i vjeran caru i domovini. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman delin. et sculp.).

Petretić Petar, zaslužni biskup zagrebački 1648.—1667. kr. savjet.

Geslo: Justus absque terrore erit. Pravednik bit će bez straha. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

U svezi s grbom, gdje neustrašivo stoji vojnik, nad njim u gornjem polju vijenac slave, u lijevom donjem do njega križ — vjera — krijepost.

Rajković Petar, pukovnik Hrvata 1644. Porodica brinjska.

Geslo: Non cogito de crastino. Ne mislim na sutra. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.) Karakteristika vojnika, koji ne zna, što će mu se sutradan dogoditi.

Rastić, baruni.

Geslo grbovno: Za Boga, cara i dom. (Podijeljeno barun. poveljom cara Franje Jos. I. 16. VI. 1882. Danielu Rastiću, majoru i vitezu reda Mar. Ter. — Bojničić: Der Adel v. K. u. S.).

Ratkay Gjuro, kanonik zagrebački i historičar. 1650. Porodica R. došla je g. 1502. u Hrvatsku. Posjedovaše do konca XVIII. vj. Veliki i Mali Tabor itd. na Sutli. Znamenita porodica.

Geslo: Fortior adversis. Jači od nesreće. (Na slici u zem. arhivu. — E. Wideman sculp.).

Sermage de Susjedgrad et Medvedgrad, grofovi.

Staro geslo grbovno: Nulli nocius: edit ut vivat. Nikomu poznatije: jede da žive.

Ponovno: Arte et Marte. Umom i junaštvom, (Podijeljeno barun. poveljom 1720. (ugar.) i 1723. (austr.) Petru Sermagu kr. komesaru na Krajini i predsjedniku banske tabule. Bojničić: Der Adel v. K. u. S.). Obitelj potiče iz Burgundije. U Hrvatskoj su posjedovali velika imanja.

Skerlec Nikola, kr. tajni savjet. Znamenit osnivač hrvat. školstva pod konac XVIII. vijeka. Predsjednik hrvat. vijeća.

Geslo: (?) Omni patrimonio praestantior gloria virtutis rerumque gestarum. Od svakog blaga vrijednija je slava krijeposti i prošlosti. Cicero off. I. (Na slici u zem. arhivu. — Q. Mark sc.).

Sloboda, radničko-obrtničko društvo u Zagrebu.

Geslo: Prosvjetom k slobodi.

Soretić plem. porodica.

Geslo grbovno: Stella favente. Pod sretnom zvijezdom. (Podijeljena viteškom (austr.) poveljom cara Franje Jos. I. konzulu Soretiću.

U grbu je zvijezda, ispod nje * * * tri pčele!

Starčević Ante, hrvatski političar.

Geslo: Bog i Hrvati.

Lozinka ova postala je lozinkom njegove stranke.

Istoga su smisla lozinke: Pruska: Gott mit uns. i ruska: Bog s nami.

Strossmayer Jos. Jur., biskup djakovački, hrvatski mecena.

Geslo: Sve za vjeru i domovinu. (Slika u zem. ark. autogr.)

Svetić de Nemes-Ságo d. grofovi. Porijetlom hrvatska familija. Preselila se u Ugarsku.

Geslo: Virtute et labore. Krijepošću i radom. (Pečat nadgrob. spomenik).

Ponovno grbovno: Constantia et fidelitate. Postojanošću i vjernošću. (Podijeljena grof. dipl. 14. IV. 1788. Jakobu S. — Bojničić: D. Adel v. K. u. S.)

Šišković de Almas et Gödre, grofovi. Porijetlom iz Hrvatske.

Geslo grbovno: Virtute et labore. Krijepošću i radom. (Podijeljeno grofov. poveljom 13. X. 1775. Josipu Š. — Bojničić: Der Adel v. K. u. S.) Josip S. bio je 1841—1849. vel. župan virovitički.

Sufflay Filip, vlastelin u Brlogu* 1794 † 1882.

Geslo: Apes et formicas sequor. (Slijedim pčele i mrave). Djelomice je ova lozinka u savezu sa grbom Šufflaya, u kojem se vidi košnica, koju obliću pčele. Kao vrsnom svojedobnom ekonomu, pristajala je ova lozinka potpunoma. (Čuo je od njega samoga).

Tomaseo Nikola, hrvat. književnik i političar.

Geslo: Da bog narodnost našu čuva. (Autog. facsim. od 30. IV. 1847. u Mlecima. Na slici u zem. arhivu. — Aug. i Theo. Weger u Lipskom.)

Tomašić pl. Nikola, biv. hrvat. ban i političar, pravni historičar.* 1864.—1918.

Geslo; Industriae nihil impossibile. Radinosti nije ništa nemoguće. (Na Exlibrisu slikanom po I. Tišovu.)

Trenk bar. Franjo, vodja pandura u sedmogodišnjem ratu.

Geslo: Fidum alit spes. Nada podržaje onoga, koji vjeruje. (Na slici nepozn. rezbara u zem. arhivu.)

Vlacić (Flaccius Illyricus) Matija, protestanski pisac XVI. vj. rođ. u Labinu 1520., umro u Frankfurtu 1575.

Geslo: Homototus culpa scelus que. Cio je čovjek grieh i zločin. Ovu lozinku avrstili su njegovi protivnici u stih:

Seire meum vis dogma? Homo totus culpa scelus que. Quid blateras? utrum sic manichaeus ero?

Hoćeš li znati moj dogma? Cio čovjek je grijeh i zločin. Što brbljaš? Zar ću tako biti manikejac. — A dalje mu protivnici nadovezuju:

Quod scelus et totus culpa diserete Mathia: Incusare alios desine, culpa tua est.

Da je (čovjek) cio grijeh i zločin, tvoj je grijeh, o čedni Matija, prestani druge okrivljivati. (Na slici u zem. ark. Signatura B. R. vezano).

(Na slici u zem. arhivu iz neke knjige. XVI. vj. nepozn. drvorezbar.)

Vranyczany-Dobrinović, baruni.

Geslo grbovo: Fratrum concordia. Bratskom slogom. (Podijeljeno barun. dipl. od 21. II. 1846. Gjuri, Matiji, Ambrosu, Nikoli i Antunu-Ivanu V. — Bojničić. D. Adel v. K. u S)

Lozinka ova aludira na zajednički složni rad braće Vranyczana, koji su se samo time dovinuli časti barunske.

Vraz Stanko, hrvat. pjesnik, Ilirac. † 1859.

Geslo: Iz naroda za narod.

Ova lozinka aludira na Slovenstvo i Hrvatstvo. Slovenac rodod — postao je Hrvat.

Vučetić, plemići.

Geslo grbovno: Et pedes et eques. I pješak i konjanik. (Napis u samom grbu, podijeljenom po kralju Ferdinandu III. 29. IV. 1652. Pavlu V. vojvodi u Brinju, i njegovoj djeci Gjuri, Vuku, Petru i Filomeni. Bojničić. D. Adel v. K. u. S.) Za cijelo oznaka Vučetića, koji su se istakli kao pješaci i konjanici. — Ovo Geslo je od onih rijetkih, koja se nalaze u samom grbu.

Zrinski grof Nikola, hrvatski ban 1647—1664., magjarski književnik † 1664.

Geslo: Sors bona nihil aliud. Dobra sreća i ništa drugo. (Na slici nepozn. rezbara u zem. arhivu rukopisno i na exlibrisima na njegovim knjigama u sveuč. biblioteci). Lozinka ova rek bi da odaje fatalistu. Što sudi sreća čovjeku, to se s njime zbiva. Drugo ne odlučuje. Kako vidimo bio je loše sreće, jer je u snovanju velikih ideja zaglavio od vepra u šumi na Dravi u Medjumurju.

Još je poznato i ovo geslo: Nemo me impune lacesset. — Nitko me ne će nekažnjen izazvati. (Slika E Widemana u Szalay-Baroti, Maagy. nemz. törten. III. 333).

Zrinski grof Petar (sacrae caes. maj. cubicularius, camp. mil. colon. necnon Conf. Croat. praes. Sivin et Vzkokorum Sihalbergens. supremus capitaneus.) hrvatski ban, vojskovođa i pjesnik † 1671.

Geslo: Vincere aut mori. Pobjeda ili smrt. (Na slici u zem. arhivu. — Lucas Schmit sc.). Doista ova lozinka kazuje ist nu. Njegovi snovi ne vodiše do pobjede, on je poginuo boreći se za prava svoje domovine.

Živković Fruškogorski, baruni.

Geslo grbovno: Suum cuique. Svakomu svoje. (Podijeljeno barun. (austr.) diplomom cara Franje Josipa I. 20. VII. 1880. Jovanu Ž. — Bojničić: D. Adel v. K. u. S.) Grbom je simbolizirano bratimstvo (!) između Hrvata i Magjara s dvjema rukama, koje se izlazeći iz oblaka rukuju preko poprečne rijeke (Drave) pod lozinkom: Svakomu svoje! Živković je osobito djelovao kod revizije nagodbe između Ugarske i Hrvatske.

Iz razloženoga i navedenih primjera vidili smo, kako su i naši stari Hrvati, rabili gesla, i da se geslima služe i ljudi našega vremena. U starije vrijeme bilo je to običajnije nego li je danas. Vidili smo, kako su ova gesla izljevom duše i težnja pojedinaca. Napokon bi mi bilo milo, kad bi doznao i gesla drugih ljudi i obitelji, da bi tako jednom mogao upotpunjavati ovu moju malu crticu.

Znadem ali za cijelo, da svaki Hrvat u svome srcu nosi geslo: *Salus patriae, suprena lex esto!* Spas domovine neka bude najviši zakon!

† Ivan Grčević Zmaj Kompoljski.

Rodio se u selu Kompolju 25. svibnja 1869. te se je nakon svršenog 4. raz. kr. velike senjske gimnazije upisao na tadanji šumsko-gospodarski zavod u Križevcima, kojega je godine 1888. apsolvirao sa veoma dobrim uspjehom.

Sudbina je htjela, da je počeo službovati u rodnom si kraju. Namjestila ga je bila otočka imovna općina najprije kod svoje šumarije u Kosinju, kod koje je nastupio svoje vježbeničko mjesto 30. listopada 1888., a zatim u Krasnu.

U onoj krasnoj ličkoj prirodi naučio se je ljubiti i obožavati svoj kraj i hrvatsku mu domovinu, što je svakom prigodom sa ushitom i isticao.

Godine 1893. pozvala ga je otočka imovna općina, da se prime protustavničkih poslova kod gospodarstvenog ureda u Otočcu, a to ga je dovelo i u Zagreb. Kad se je naime izpraznilo mjesto računarskog revidenta kod računarskog ureda kr. zemaljske vlade, bilo mu je kao vrsnome račun. činovniku šumarske struke to mjesto ponudjeno, koje je on i prihvatio te je bio dne 22. prosinca 1904. imenovan revidentom kod računarskog ureda kr. zemaljske vlade.

U tom se je svojstvu vrlo istakao, jer je usavršio kontrolu računarskih poslova kod imovnih općina u bivšoj Vojnoj Krajini.

Za svoje izvrsno službovanje bio je imenovan računarskim savjetnikom 6. travnja 1909. Kao vojnik obnašao je čast domobr. poručnika. Umro je nakon teške bolesti 11. rujna 1916. u 2 s. u noći u Zagrebu.

Ivan se je Grčević istakao i kao stručni pisac, te je u Sumarskom listu osim omanjih radnja objelodanio: Šumsko-računarsko i blagajničko poslovanje krajiških imov. općina (1907.), zatim Novčane vijednote (1913.), te Biljegovne i pravne pristojbe (1916.), koje su radnje i posebno otisnute te služe sada kao uputa i rukovodj šumarskim račun. činovnicima kod kr. zemaljske vlade i kod imovnih općina.

U naše društvo B. H. Z. primljen je kao redovni brat sa zmaj. bratskim imenom Kompoljski 17. IV. 1907., a 4. I. 1913. optiran je u uprav. odbor kao meštar ekonom, što je glavna skupština 24. IV. odobrila. Ovu čast u društvu B. H. Z. obnašao je do svoje smrti. U društvu je bio jedan od vrlih pokretača zdravih i rodoljubnih ideja.

U nizu silhueta zmajske braće ovjekovječio ga je zm. Fruškogorski (R. Frangeš).

Kao društvenjaku malo mu je bilo premca, a kako i nebi, kad on nije na nikome vidio zločestih svojstava, nego je vidio samo dobre strane, pak je zato za njega i vrijedila ona naša: Evo Joje, evo razgovora!

Prijatelja „Joju“, pod kojim ga je nadimkom poznavalo malo i veliko od Zrmanje do Zemuna, ispratilo je do hladnoga groba na stotine znanaca i štovatelja iz svih društvenih slojeva, a medju tima je bilo i najuglednijih ličnosti iz Zagreba i pokrajine.

Društvo Braće hrv. Zmaja došlo mu je sa svojim velikim meštrom E. Laszowskim zm. Brloškim na čelu korporativno izkazati posljednju počast, a njegov brat zmajski i protonator Stjepan Širola zm. Jadranski izrekao mu je nad otvorenom rakom topli nekrolog.

Pokojnika, koji je bio samac, oplakuje brat Mića Grčević, župnik u Koštreni Sv. Lucija i dvije udate sestre sa njihovom djecom.

Slava mu!

Zmaj Lički.

Zmaj na djelu.

Na odborskom sijelu 16. I. 1918. točka I. Pretresalo se je pitanje našega stanovišta prema zaključku gradskoga zastupstva grada Zagreba od 14. V. 1917. čl. 36.:

„1. Ponuda B. H. Z., prema kojoj bi družba bila voljna za bivši Cistercitski samostan s ukupnom površinom od 222.6 čet. hvati platiti iz svojih sredstava oštetu od 80.000 K. pod uvjetom, da grad. općina preuzme za smještenje grad. muzeja 6 soba u I. katu kroz pedeset godina uz godišnju najamninu od 4000 K. ne prima se.

2. Grad. se poglavarstvo ovlašćuje, da u izvlazbenom postupku protiv ostavine pok. Vilima Loschitza, pcto izvlazbe nekretnina, upisanih u grunt. uloš. br. 82. p. o. Vlaška ulica, t. j. kuća br. 2. i 4. na Dolcu pristane na sudbenu nagodu uz najvišu oštetu od 140.000 K, t. j. na onu oštetu, koju su sudbeni vještaci sporazumno ustanovili i to na teret dotacije od 400.000 K. dozvoljene u zajmu od 15.000.000 K. za uređenje tržišta na Dolcu.

3. Grad. se zastupstvo izjavljuje u načelno pripravnim pre-pustiti uporabu prostorija u bivšem Cistercit samostanu družbi B. H. Z., dok družba bude u sadašnjim pravilima odredjenim svrhama postojala.“

Pogledom na to zaključeno je, da se grad. poglav. u Zagrebu podastre meritorno stanovište našega društva, što je i učinjeno predstavkom od 16. I. 1918. br. 20. Društvo prima na znanje točku 1. i 2., dok pogledom na točku 3. izrazuje svoju toplu zahvalu.

Predlaže se dalje želja društva u smislu ove točke, da se Cisterc. samostan preda društvu na 33 godine uz uvjete: da zgradu obnovi po principima obnova starih gradjevina, ukrasi i uzdržava i da u njoj uredi grad. muzej, kojemu se ima raz-vitak osigurati nužnim prostorijama. Namještaj muzeja bi grad sam nabavio. Nepotrebne prostorije za muzej u prizemlju i podzemlju, da može društvo adaptirati za restauraciju prvoga reda, kako su to t. z. „Landes ili Rathauskelleri“ po inozemstvu. Dohodak od toga namijenjen bi bio za pokriće obnove i uzdržavanje zgrade, dok bi se 10% dopitalo društvu za društvene svrhe. Višak bi se upotrebljavao za kulturne svrhe grada Za-greba, a izvan Zagreba samo uz prethodnu dozvolu grad

poglararstva. Upravu i dohotke rukovodio bi posebni odbor društva, u kojem bi bio i jedan član toga odbora, kojega bi imenovalo grad. poglararstvo, kao nadzorni organ.

Predlaže se gradu, da grad daje društvu beskatatni zajam za obnovu zgrade, koji bi se vraćao od dohodaka.

• Društvo moli, da mu se u prvom katu dozvole 3 sobe za društvene prostorije — besplatno —, koje bi po svojim umjetnicima uresilo. Ako bi prestao kada odnošaj taj između grada i društva, neka bi grad Zagreb preuzeo na čuvanje ovih umjetničkih radnja, u koliko su vezane sa samom zgradom. Napokon bi se o tom svemu imao sklopiti propisni ugovor.

Točka II. Pošto je grad. zastupstvo grada Zagreba (vidi u b. 4. 1917.) odlučilo, da se histor. spomenploča, koja slavi 70. godišnjicu hrvat. službenoga i nastavnoga jezika, i druge kulturne činjenice, koje su se desile u zgradi grad. vijećnice, pošto se pročelje rezervira za dostojni spomenik na taj historički fakat, postavi u vestibul iste zgrade u kazališnoj ulici, zaključeno je, da se grad. zastupstvu podnese predstavka, neka se dozvoli, da se ova spomenploča postavi na vanjski zid grad. vijećnice na Markovom trgu — barem privremeno, dok spomenuti dostojni spomenik ne bude stavljen na pročelje.

Predstavka ova podnesena je 18. I. 1918 pod br. 14.

Točka III. Izbor novih članova. Toč. IV Sažalnica bratu Starigradskom II. V. Prima se na znanje, da će brat Bosiljevački I. priposlati sliku i vjekopis pok. brata Bosiljevačkoga II.

Odborska sjednica 10. IV. Izbor novih članova.

Glavna skuština 24. IV. 1918. I. Pozdrav vel. meštra. II. Ovjerovljenje zapisnika glavne skupštine od 25. IV. 1917. III. Izvještaj protonotara. IV. Izvještaj blagajnika o stanju društ. imetka. Iskazuje se primitak od 6026-01 K., izdatak 4467-79. Imovina 8973 38. V. Izvještaj revizij. odbora. VI. Da se zaokruži imovina sabrano 31. K. VII. Izbor revizora za slijedeću godinu: Rudolf Lubynski, Josip Granec, Matja Lisac. VIII. Zaključak, da se izvještaj glav. skupštine otštampa u društvenom glasilu. IX. Upit glade t. z. Cistercitskog samostana. Izvješćuje se, da je stvar u toku. X. Zapisnička zahvala odboru. XI. Izvještaj vel. meštra i viceprotonotara o povjerenstvenom putu k bratu zm. Oriovačkomu dr. Gundrumu u Križevac (18. IV.), koji je društvu namijenio lijepu zbirku.

Odborska sjednica 8. V. I. Zaključak, da se društvo pridruži slavi 50 god. češkoga narod. divadla. II. Prima se model grob. spomenploče za pale hrvatske vojnike u svjetskom ratu, što ga je društvu stavila na raspolaganje kiparica gijca Mila Vod. III. Prima prinos 120 K Anto Delaka namijenjen za prijenos Zrinsko-Frankopanskih kostiju u domovinu. Novac je uložen kao posebna zaklada. IV. Dopituje se putni trošak za izaslan-

† RADOVAN PARTAŠ
zm. Ludbreški.

† IVAN GRČEVIĆ
zm. Kompoljski.

† FERDO Ž. MILER
zm. Brodski.

stvo u Krizevac 18. IV. V. Primaju se novi članovi. VI. Izvješćuje se, da je društvo dobilo na dar Šenoinu knjižnicu. VII. Petru Vrankoviću u Spljetu dozvoljavaju se uz sniženu cijenu društ. publikacije. VIII. Obnavlja se zaključak, da se društveni aeropagite pozivlju na odbor. sjednice. IX. Debata o zamišljenom etnografskom muzeju. X. Pitanje stana i podvornika društvenoga.

Odborska sjednica 26. VI. I. Prima se na znanje zapis M. Balvana u Bačkoj; dali spada društvu, ima se ustanoviti po sudu u Rumi. II. Preradovićeve izložba. III. Tisak društ. glasila (20% povišica). IV. Primaju se novi članovi. III. Višak sabranih prinosā za Borojevićevu spomenploču, namijenjuje se sličnoj svrsi. Pitanje društ. stana. Cistercijski samostan.

Odborska sjednica 28. X. Narodnom vijeću votira se 1000 K. — Ima se predložiti gradu Zagrebu, da se sveuč. trg prozove „Trgom Slobode.*

Odborska sjednica 28. XII. Komemoracija pok. članu Radovanu Partašu zm. Ludbreškoj. — Društvena zabava 31. XII. — Prima se životopis člana Ive Grčevića zm. Kopoljskoga, što ga priposlao brat zm. Lički. — Izvješćuje se, da je domobr. 25. puk. dala društvu svoj ratni muzej. — Personalia. — Novi članovi. — Utemeljitelji koji su u odboru imaju glasom pravila plaćati članarinu. — Akcija pogledom na upoznavanje hrvatskih društava sa srpskim u kraljevini i slovenskim u slovenačkim zemljama. — Stanbene prilike. — Izvještaj o čestitanju N. Kr. V. regentu Aleksandru o rodjendanu 17. XII.

Preradovićeve 100 godišnjica rodjenja.

Hrvatski se je narod, sa Srbima i Slovencima a naročito ognjište hrvatske kulture, naš bijeli grad Zagreb, spremao, da što svečanije i dostojnije proslavi 100 godišnjicu rodjenja velikoga pjesnika Petra Preradovića, pjesnika ljubavi i sloge Hrvata i Srba. Društvo „Hrvat. književnika“ sazvalo je 19. II. o. g. sjednicu, na koju je pozvalo i ostala kulturna i literarna društva zagrebačka. Na toj skupštini zastupao je naš vel. meštar zmaj Brloški (Laszowski) naše društvo. U ovoj skupštini i u proslavbenom odboru bilo je i druge naše zmajske braće, koji su zastupali razna društva. Tako prof. F. Rožić, dr. Vel. Deželić, dr. Oton Kučera, dr. Krsto Pavletić, Guido pl. Hreljanović. Stvoren je proslavni odbor, u koji je izabran i vel. meštar. Na njegov prijedlog prihvatila se je i točka slave: Preradovićeve izložba, u koju bi imale ući sve osobne i literarne uspomene na pjesnika. Vel. meštar sabrao je množinu

* Inspiracijom ovoga zaključka objelodanio je naš brat zm. Koprivnički u „Jutar. Listu“ od 5. XI. noticu „Imena zagrebačkih trgova.“

ovih dragocjenih uspomena iz zbirke Braće hrv. Zmaja, arkiva rukopisa Jugoslovenske akademije (rukopise pjesama), pak i kr. sveučil. knjižnica u Zagrebu odazvala se je svojom zbirkom Preradovićevih uspomena. Dragocjene uspomene ustupio je našem društvu i naš mnogogodišnji brat zm. Žumberački, sin Preradovićev, pomor. pukovnik Dušan pl. Preradović.

Tadanje prilike, pritisak neprijatelja sloga Hrvata, Srba i Slovenaca spriječio je Preradovićevu proslavu, koja se je morala stegnuti. Tako je lijepi i dostojni program sišao na ono, što nam je poznato iz novina. Tako je i točka izložbe otpala, koja se je imala prirediti u dvorani kr. zem. arkiva. — Nu naše društvo nije dalo da ne bude te izložbe. U isto vrijeme spremala se je velika izložba tiskanih i pisanih literarnih uspomena hrvatskih u kr. sveučilišnoj knjižnici. Toj izložbi pridružilo se je i naše društvo, te u toj izložbi dobilo posebni Preradovićev odjel. Možemo reći, da je ova izložba lijepo uspjela, i time popunila dostojnu proslavu. Ova je trajala do 25. III.

Na sam dan obljetnice, 18. III. priredilo je društvo B. H. Z. za svoje članove, proslavni „Preradovićev domijenak“, na kojem je naš brat zm. Klokočki (dr. Velimir Deželić) čitao svoju studiju „Preradović i tajinstveni svijet“, kojom je prikazao velikoga pjesnika sljedbenikom okultizma, pod uplivom kojega su nikle mnoge njegove veličanstvene pjesme. U glazbenom dijelu domijenka pjevane su Preradovićeve pjesme, što su uz pratnju glasovira izvodile gdja Tonka Deželić i gdjica Vera Maraković. Preradovićeva „Putnika“ deklamirao je brat zm. Kupskobrodski (dr. Dane Riessner), dok je vel. meštar zanosnim govorom pozdravio stogodišnjicu pjesnikova rođenja i njegovoga prisutnoga unuka g. Milana pl. Preradovića, pravnik. Unuk pjesnikov, toplim i biranim riječima završio je proslavu, izrazivši B. H. Z. hvalu na proslavi, kojom slaviše njegova neumrla djela.

Na ovoj proslavi učestvovala su 64 osobe zmajeva i članova njihovih obitelji.

Zmaj je učinio svoje. Slava Preradoviću, pjesniku i proroku sreće i sloge jugoslavenske braće!

Lijepa pedesetgodišnjica.

(1878 — 1. IV. — 1918.)

„Tko ljubav sije, ljubav i žanje.“
Narodna riječ.

Poznavajući veliku ljubav, koja ogrijeva srce čovjeka za naš „Hrvatski Zmaj“, — i veliki mar, što ga posvećuje naš veliki meštar brat zmaj Brloški (Emilije pl. Laszowski) kulturnomu društvu „Braća hrvatskoga Zmaja“, koje je upravo on s odličnim svojim drugom i zamjeniteljem zmajem Klokočkim dr. Velimirom Deželićem osnovao, te ga tako uspješno rukovodi; znajući da naš ljubljani brat zmaj Brloški na 1. travnja 1918. svršava pedesetu godinu svoga dragoga života, dogovorismo se, kako bismo u kolu naše braće, u milome društvu zmajskom taj dan što ljepše proslavili zajedno s našim svečarom. Bilo nam je na umu, da našem vrlomu vodi i velikomu meštru priredimo ugodni čas spominjanja i ljubavi.

Meni je naročito milo, što mogu u našem glasniku, da u toj lijepoj pedesetogodišnjici izvijestim upravo ja, koji vrloga Emilija poznajem od djetinjstva, a zdušno pratim sav njegov obilati rad. Znadem ga ja, a znademo ga svi kao agilna i radina čovjeka, koji može da s ponosom gleda na prošlih mu pet decenija svoga zaslužnoga života.

Nije na meni, da pišem vjekopis Emilija Laszowskoga, ali treba da spomenem, da on ide u red naših zaslužnih ljudi. Još kao gimnazijalac zanimalo se on prošlošću hrvatskoga naroda. Ugledao je svijetlo u staroslavnom Zrinskom gradu Brlogu na Kupi, gdje se nalazio znatan arhiv prošlosti grada Brloga, koji je zarana proučavao, a to ga je sklonulo, da je postao historičar. Njegov se rad kreće u dva pravca: sabiranje i objelodanjanje historijskih spomenika i povijest hrvatskih gradina i njihovih gospodara. Tako je g. 1889. oglasio se svojim prvencem grad „Brlog i njegovi gospodari.“

Prva poveća radnja bila mu je monografija „Ribnik“ (1893.), koji se nalazi blizu njegova roditeljskoga doma. Kasnije mu je „Matica Hrvatska“ povjerila da dovrši djelo Radoslava Lopašića: „Oko Kupe i Korane“ (1895) I nije mogla da ga povjeri boljemu radniku! — Vidimo ga u „Radu jugoslavenske akademije (knj. 138.), gdje opisuje staru hrvatsku županiju

Podgorje. God 1902. izdaje svoje najvažnije djelo „Hrvatske povjesne gradine“, od kojega je izašla prva knjiga.

No mnogo je omašniji rad Laszowskoga na polju objelodanjanja historijske građe, koji je unapređivan time, što je on namješten od 15. lipnja 1891. u zemaljskom arhivu i odličnim znanjem puleografskim. Pomagao je više godina prof. Smiči-klasu za „Codex Diplomaticus,“ a sam je izdao „Codex Diplomaticus“ Turopolja u 4 sveske, koji ide u red najboljih radnja ove vrste u našoj naučnoj literaturi, te „Povijest Turopolja“ u 2 sveska. Mnoštvo njegovih radova nalazi se u „Vjesniku zemalj. arkiva“ i tko bi izbrojio svu silu građe, što ju on sabire i izdaje još i dan danas. Grad Zagreb povjerio mu je da nastavi Tkalčićevo djelo „Spomenici grada Zagreba“ (od XVI. vijeka dalje.) Nalazimo ga med publikacijama Jugoslavenske akademije, kojoj je dopisnim članom, u „Zborniku“ i gotovo u svim našim beletističnim i dnevnim časopisima kao agilna saradnika s velikom množinom važnih historijskih radnja, a u izdanjima „Braće hrvatskoga Zmaja“ čitav niz lijepih radova, od kojih spominjem samo: „Pomilovanje Zrinskoga i Frankopana“ (napisao s drugom dr. Deželićem), koje je u svoje vrijeme pobudilo veliku senzaciju.

Njegovom inicijativom osnovano je: društvo za spasavanje, gradski arhiv, gradski muzej i gradska knjižnica, kojom još danas upravlja. Ovaj obilati rad zmaja Brloškoga priznali su i uvažili ne samo hrvatski, već i strani učenjaci. A kako da ga ne uvaže njegova braća i prijatelji u „Zmaju“?

*

Na Uskrsni ponedjeljak 1. travnja 1918. priredila su „Braća hrvatskoga Zmaja“ u društvenim prostorijama „svečano posijelo“ u čast svome velikom meštru, koji je toga dana slavio svoj pedeseti rodjendan

Skupili se članovi sa svojim porodicama, da uveličaju slavu svoga brata i dobroga druga. Posijelo su otvorili naši umjetnici Svetislav Stančić (glasovir) i R. Roskamp (gusle) sa D' Ambrosijevom „Canzonetom“ i Wienioroskovom „Legendom“. Iza toga je protonotarova zmaja Jadranskoga (Stj. Širola) gdjica kćerka, mala Rnžica Širola, u narodnom odijelu deklamovala prigodnicu pjesmu — (koju donosimo na str. 23 ovoga broja) tako dirljivo, da je mnogom prisutnome zasuzilo

oko. Tiskanu pjesmu s potpisima člavova predala je mala Ružica ganutom svečaru, koji ju je zahvalno izgrlio.

Po tome je zamjenik v. m. brat dr. Velimir Deželić pozdravio svečara ovim biranim riječima:

„Dragi veliki meštre, brate naš zmajski!“

Niti bijesna rika topova bojnih, što gromom svojim tresu brdinama i dolinama i ruše sela i gradove, niti užas krvavih poljana, na kojima leže piramide lješina braće ljudi, niti blijeđa smrt, niti strašna bol, što hodaju od mramornoga dvora do bijedne potleušice i ispunjuju jaukom i lelekom čitavi svijet, — nijesu mogle da nas smetu, da nam ušutkaju glas srdaca naših, na dan današnji, na dan — Tvoj!

Pedeset je godina prošlo, što Te je majka Tvoja, hrvatska majka dala narodu Tvojem, narodu hrvatskome . . .

I Ti možeš da s ponosom gledaš na tih pedeset godina, jer ih s ponosom gleda i narod Tvoj, narod hrvatski. Gleda sa priznanjem i čitav slavenski jug, pa i čitav učeni svijet, jer se Tvoja djela nalaze u učenim bibliotekama velikoga svijeta.

Nije moja nakana, da ovdje govorim o Tvojim djelima. Tek mimogredce spominjem monumentalne Tvoje spomenike „Codex diplomaticus“ Turopo u četiri knjige, koji ide u red najboljih radnja ove vrsti u našoj znanstvenoj knjizi. Spominjem tek Tvoje „Hrvatske povjesne građevine“, Tvoje „Historijske spomenike grada Zagreba“, a da ne mogu ovdje nabrajati sva Tvoja ostala lijepa djela na kulturnom i historijskom polju.

U ostalom to i ne treba, jer sam u krugu ljudi, koji taj rad dobro poznavaju, pak bi značilo nositi vodu u Savu ili s ove u Atenu, da to nabrajam . . . Moja je danas ugodna i sretna dužnost, da vadim srce iz njedara, ne samo svoje, već sve Tvoje braće Zmajeva, pak da Ti zaželim, da Te dobri Bog uzdrži još dugo narodu našem sretna i zdrava, da uzmogneš i dalje raditi istim marom za korist naše domovine Hrvatske!

Ovaj mali darak (predaje svečaru društveni dar), što Ti u hvalu darivaju samo prava „Braća hrvatskoga Zmaja“, primi kao prvo zrnice za ispunjaj Tvoga poželjaja oko kupa Tvog Brloga, ili inako raspolaži njim po volji. Svejedno!

Ali nije svejedno, da si naš vod. Pod Tvojim vodstvom vijao se zmajski barjak u Hrvatskom Zagrcju kod

rodišta Pavla Stoosa; pod Tvojim vodstvom vijao se zmajski barjak na polju Slavonije ravne, kad smo dizali spomenploče Babukiću, Jurkoviću i Tomiću. Pod Tvojim vodstvom prešli smo i preko Kupe u Vinicu dičnu, da u bratskom zagrljaju s dragom braćom Slovencima podignemo spomenploču Ljudevitu Tomšiću. Ali i dalje usudio se naš Zmaj da poleti pod Tvojim vodstvom. Zmajski se je barjak vijao i u tuđini, kad smo digli kosti naših mučenika Zrinskoga i Frankoana iz nečasna groba i sahranili ih u časnom mjestu.

Vođo naš, brate naš, diko naša, ljubimče naš! Vodi nas i dalje! S Tobom idemo. Ti si naš, mi smo Tvoji! Živio!“

Gromko pljeskanje i oduševljeni „Živio!“ poprati ove zanosne riječi govornikove, a onda se iskreno i srdačno čestitalo obljubljenome svečaru i govorniku dru. Deželiću. — Do suza ganut svečar toplo je zahvaljivao i na „bratskom daru“ i na srdačnim čestitkama.

Sa Chopinovom „Polonaisom,“ koju je poznatom vještinom odsvirao umjetnik Sv. Stančić i hrvatskom himnom završen je oficijelni dio ove intimne proslave. Iza toga razvio se pravi hrvatski i iskreni domjenak, kod kojega su se naizmjenice izvodile kompozicije: Sindinga, Drola, Čajkovskoga, Simonettia i Stančića, a ne treba spominjati, da je nezaboravnu večer zasladiła hrvatska i slovenska pjesma.

Tako smo čedno ali dostojno svoga velikoga meštra proslavili njegov pedeseti rođeni dan.

U hilješkama svečarovim našao sam iza proslave ove retke: „Bio sam duboko ganut nježnom deklamacijom male Ružice Širole, a duboko potresen zanosnim govorom svoga pobratima dra Deželića . . . Nijesam zavrijedio tolike ljubavi, tolikih izražaja odanosti moje drage braće Zmajeva. Oni me iznenadiše, počastiše, obasuš ljubavlju i prijateljstvom. Hvala im! . . . Hvala!“

A na to mi nadovezujemo: „Emilije! Zaslužio si kud i kamo više. No mi, Tvoja braća, dali smo Ti, što imamo: svoja srca i ljubav svoju!“

Živio v. m. „Braće hrvatskoga Zmaja“ — Zmaj Brloški!

Zmaj Jadranski.

O pedesetoj obljetnici
Emilija pl. Laszowskoga

velikoga meštra „Braće hrvatskoga Zmaja“

(1868. — 1. IV. — 1918.)

Krasnoslovila: Ružica Širola.

Pola vijeka ravno minulo je veće,
Što Te domu našem višnji Bog je dao,
Što si rodu — a u čarno pramaljeće
Ovog svijeta svijetlo srećom ugledao
Ponad Kupom šumnom — a u Brlog-gradu,
Domovinskom žiće da si dadeš radu.

Kad je naša divna Hrvatica vila
Rođenu ti milu posvetila grudu,
Prva joj je od tolikih briga bila:
Gradine da naše stare — Tvoje budu;
Ona draga da zavoliš gnijezda sveta,
Gdje hrvatstvo cvalo tisuću je ljeta . . .

I Ti, maran, prepun rodoljubnog žara,
Razgledô si širom domovine drage
Sva ta slavna orlujska nam mjesta stara,
Što no ostala nam — još ko stijene snage.
Ti očuvô povjesne si spomenike,
Našu prošlost, naše ponose i dike! —

U pregnuću čistom rodoljubnom svome
Razgrćeš i danas listine nam stare;
Na tom maru domovina hvali Tvome,
Jer nam vadiš, čuvaš slavne pametare . . .
Iz njih znamo, iz tih spomeni od zlata:
Slavna da bijaše prošlost nas Hrvata.

Tvoje bistro znalo pronaći je oko
Plemičkih nam porodica amanete,
Što hrvatsku svijest su dizale visoko
I čuvale pravice nam toli svete. —
Cio život domu, nauči si dao,
Svu si snagu milom rodu žrtvovao!

A što radiš nama — hrvatskoje „Zmaju“,
Kako njemu plamenita dižeš krila,
To već gore pričat, doli naše znaju,
Domovina naša Hrvatska nam mila.
Skupljaš umne, vrijedne oko sebe ljude,
„Zmaj“ da dični — od koristi rodu bude!

Pola vijeka ravno minulo je veće,
Pola vijeka teških briga, marnog rada;
I kad pedeseta obljetnica teče:
Na tom trudu — sav Ti rod naš hvali sada!
I dok u nas bude takih vrljih sinâ,
Hrvatska će živjet draga otadžbina!

Zmaj Jadranski (Stj. Širola).

Emiliju Laszowskomu

o 50 godišnjici njegova života.

Veseo kliktaj danas sa svih strana
Emilu se našem u čast ori,
Ljupko onaj pjeva, ovaj zbori,
Milujuć ga slavom ovjenčana . . .

Ej, do ovog svečanoga dana
Što na uhar domu on nam stvori,
To će povijest hrvatska da zbori . . .
Radniku nek takom čast je dana!

Eto i mi, njegva zmajska čeda,
Željkujuć mu još toliko lustra, —
I mi klanjamo se svi od reda;

Velmeštra svog cijeneć marna, žustra.
I k nebeskom molimo se svodu:
Očuvaj ga, Bože, domu, rodu!

Bjelovar, u ožujku 1918.

Zmaj Banovački (Leon Kaurić).

Poslanica vel. meštru zmaju Brloškemu.

Ko malo dijete gledao sam često,
na nebu kako zvjezdice se sjaju;
i između onih milijuna zvijezda,
što prosule se po cijem kraju,
tek jedna mi je privlačila oko.

Nju sam gledao, neprestano gledao,
divio se, čeznuo za njome;
o njoj sam snivô u snu nevinašca,
želio sam, da u carstvu mome:
malom carstvu vječno lijepo sjaji . . .

A zašto? Jer je od svih ljepše sjala
i svojim sjajem potamnila druge;
ta jedna zvijezda između' milijuna
privlačila me poput boja duge,
što se čarno prelijevaju o suncu.

A sada gledam na Tebe, naš vodo,
između' svih. što se uzdižeš visoko:
pravi genij — umnik, pun vrlina;
smjel i srčan kao sivi soko,
neustrašiv roda na braniku.

Pedeset ljeta — poletan ko mladić,
a snaga Ti je ona zrela muža.
Hrli danas hrvatski Ti narod
i lovor-vijenac na poklon Ti pruža:
u znak hvale dobrom svome sinu!

Pedeset ljeta — pola ljudskog vijeka,
Tvoga vijeka, što sto drugih vrijedi,
jer djela Tvoja spomenik su vječan,
trajniji od mramora i mjedi,
u srcu puka, iz koga si niko . . . .

Talijansko ratište (M^{te} Sisemol) 1. IV. 1918.

Zmaj Starigradski (Dr. Juraj Devčić).

Matija Gubec, borac za slobodu hrvatskih seljaka.

Godina 1848. izbavila je našega seljaka od veriga, u koji je bio sapet kao kmet vlastele. Ako i nije svaki „zemaljski gospodin“ (*dominus terrestris*) bio brutalni nasilnik, ipak je bio onaj, kojega su hranili krvavi žuljevi njegovih kmetova. Kako je bilo našem seljaku do vremena urbarijalne regulacije, koja je provedena za vlade kraljice Marije Terezije, znat će svako, komu su poznate tadašnje prilike našega seljaka. Još polovinom XVIII. vijeka digli su se kmetovi na otpor protiv vlastele, koji su ih ugnjetavali i ispijali krv njihovih žuljeva, te s njima postupali kao s robovima. Kako li je istom bilo u starije vrijeme, a naročito u XVI. vijeku!

Nije onda nit čudo, da su se kmetovi digli protiv vlastele, svojih tlačitelja, mučitelja i krvnika. Protiv onih, koji su im otimali ne samo imetak, već i oskrvnjivali čast njihovih žena i kćeri. — To je moralo dovesti do onoga velikoga pokreta, koji je u nas poznat pod imenom „muške puntarije“ — seljačke bune, kojoj je bio glavom Matija Gubec, seljak iz Donje Stubice. God. 1573. uspirio je taj pokret a naročito uslijed nasilja susjedgradskoga vlastela Franje Tahya — tudjinca. — Sve se diglo počam od Kerestincea, Susjedgrada, Stubice do medje Slovenije, pak i slovenski kmetovi pridružiše se hrvatskoj potlačenoj braći.

Nije to bilo samo očitovanje želje za riješenjem od kmetskih podavanja, želja za osvetom za nanešene sramote i nasilja, bili su tu i višji etični momenti: želja za slobodom, želja biti pred pravom i svijetom ravnopravnima „gospodi.“ Naš seljak hotio je uživati čovječja prava!

I to je onaj momenat, koji našega Matiju Gupca čini velikim pobornikom za prava čovječanstva. On je boreći se za slobodu seljaka poginuo — ne sramotno već slavno. Njega okruniše kako predaja tvrdi na Markovom trgu užarenom gvozdenom krunom kao „seljačkoga kralja.“

Uspomena na Gupca ostala je sve do danas živa u našem narodu, a naročito u Stubici, gdje još i danas pokazuju lipu, pod kojom je Gubec oko sebe sabirao potištenu svoju braću, i skojima je kovao buduću zlatnu slobodu. U Zagrebu znade gotovo svako dijete za Matiju Gupca i njegovu mučeničku

smrt na Markovom trgu. I tu na Markovom trgu pokazuju se i danas kameni, na kojima bijaše namješten gvozdeni prijestol, pod kojima se ložila vatra, i na kojem je Gubec mučen i krunjen. Da je Gubec u Zagrebu poginuo tom užasnom smrću, historijska je činjenica, dok historijski nije ustanovljeno, da se je to dogodilo baš na Markovom trgu. Nu predaja to tvrdi, i mi ju poštivamo.

Što više, na Markovom trgu, do zemlje na čošku kuće nasuprot grad. vijećnici (danas g. Maksimovića) postavljen je nekoč kameni lik, što ga predaja učinila kipom Matije Gupca. Glava oširim crtama lica, jakim brkovima i bradom, s kapom (stilizirana frigijska kapa), stajalo do prije par godina tik do zemlje. Kako predaja veli odsudiše ga gospoda, da ga mogu psi dosegnuti . . . a za to je postavljen baš na čošak! Dakle i poslije smrti bio je Gubec odsudjen, da se blati i obezčašćuje.

Minula su vremena, kad se je i „gospon“ mogao nasladjivati time. Ljubav i poštovanje prema seljaku počelo se razvijati već od vremena francuskih ratova, a naročito od ilirskoga pokreta u Hrvatskoj. Pak i seljak, koji je nekoč rijetko vjerovao „gosponu“, počeo je biti više pouzdanja: povjerenja prema njemu, a naročito otad, kad su gospoda nastojala približivat se seljaku. Do danas je taj proces dovršen, a još jače učvrstit će se to povjerenje na principima demokratizma.

Prije nekoliko godina našlo se je ljudi, koji su jur postojećem kultu demokratizma podigli žrtvenik u svojoj sredini. Od ovih je niklo društvo Braće hrvat. Zmaja. I to društvo hotjelo je predaji o Gupcu priskrbiti poštovanje i u Gupcu proslaviti hrvatsko seljaštvo, koje je težilo do ravnopravnosti, slobode i čovječjih prava.

S toga su Braća hrv. Zmaja sporazumno s g. Maksimovićem, vlasnikom Gupčeva kipa, taj kip dala izvaditi, s namjerom, da ga obnove i opet postave nešto više na svoje staro mjesto. Nu kad se je kip očistio, opazilo se je, da je vrlo trošan i oštećen, i da se takav ne bi mogao postaviti na časnije mjesto. Za to je isti kip faksimilirao kipar, brat zmaj Zagorski (Vatroslav Drenski) i taj će se u dogledno vrijeme postaviti na istu kuću, nu više s natpisom „Matija Gubec 1573.“ Original pako čuvat će se kao zagrebačka historijska uspomena -- što ga je takovom stvorila tradicija, u muzeju

grada Zagreba, gdje se već sad nalazi. Tako će se taj original sačuvati, dok bi uslijed slaboga materijala, izvršen nepogodama vremena, morao skoro propasti.

To je potpunoma u skladu sa čuvanjem spomenika, a sličnih primjera vidimo i po drugim gradovima kulturnoga svijeta.

Matijom Gupcem slavimo velike ideje slobode, a to po gotovo danas cijeniti i shvaćati moramo.

Z. B.

Ljetopis „Braće hrvatskog Zmaja.“

(Prikaz društvenog rada za vrijeme od 25. IV. 1917. do 24. IV. 1918.)

Čestita i vrlo braćo „Zmajevi!“

Još uvijek bijesni strašni i krvavi rat, koji zavija u tešku nevolju narode prosvijetljene Evrope, a osjeća ga nemilo i ispaćeni naš hrvatski narod. Pa ipak našem se „Zmaju“ nijesu polomila krila. Poletio je visoko do nebeskih maglica, da gleda i čuva svoju dragu domaju i uza sve ratne nevolje — on se drži, ma da mu mnoga braća liju krv na bojnim poljama.

I ova četvrta ratna godina prorujila je netragom, pa eto sastali smo se u svojem domu u redovitu glavnu skupštinu — na dan našega zaštitnika sv. Jurja — i meni kao protonotaru nalaže dužnost, da položim račun o radu i djelovanju našega društva od prošlogodišnje glavne skupštine, koja je održana 25. travnja 1917. do dana današnjega.

U prošlogodišnjoj glavnoj skupštini poklonilo je društvo svoje povjerenje staromu i višegodišnjemu odboru, koji se je još istoga dana konstituirao, a potvrđena su i tri nova člana, što ih je bio odbor optirao nakon ispražnjenih mjesta.

Od ove odborske sjednice pa do danas održano je 19 odborskih sjednica s obilnim i korisnim dnevnim redom.

I minule poslovne godine odbor je uznastojao i izveo mnoga lijepa i rodoljubna djela.

Prva brigada bila nam je „gradski muzej“ zagrebački, koji bi se imao smjestiti u t. z. „Cistercijski samostan“, zapravo u Plemićevu kuću, (što se vidi iz 1. godišta našega društvenoga glasila). S gradskom općinom vodili su pregovore braća Z. Hrčićki i Z. Tomašički, kojima se za to izrazuje ovdje naj-

u srdnija hvala! Gradsko je zastupstvo načelno zaključilo, da će u toj zgradi, kad se uredi, ustupiti prostoriju i za naše društvo. Najzad je društvo posebnom predstavkom razložilo gradskom poglavarstvu u pogledu Plemićeve kuće konkretne prijedloge, koji do danas nijesu još meritorno riješeni, jer je gradska općina nastavila izvlazbenu parnicu o toj zgradi.

Stigle su ponude društvu i s privatne strane, kojima se nudale besplatne prostorije u privatnoj kući, ali je to odbor zahvalno otklonio, jer prostorije nijesu odgovarale svrsi.

Kad su po čitavoj našoj domovini Hrvatskoj stali gradovi i općine i korporacije slaviti vojskovođu Borojevića kao branitelja Soče protiv najpogibelnijeg neprijatelja našega naroda Talijana, kad su ga izabrali začasnim građaninom grada Zagreba, počasnim doktorom hrvatskoga sveučilišta: tada je ponudio brat kipar Robert Frangeš svoj reljef Borojevića, da ga „Braća hrvat. Zmaja“ stave kao spomenploču na njegov očinski dom.

Na svojoj glavnoj skupštini g. 1917. odlučila su B. H. Z. o učiniti i postaviše tu spomen ploču na 28. listopada 1917. Vodila ih je pri tome misao, da tu ploču postavljaju narodno me borcu, koji čuva svoje hrvatske i slovenske zemlje protiv otimačina talijana, koji su grabežljivom rukom posegli za našim i slovenskim krajevima. A naši junaci na Soči uistinu su borci za svoju zemlju, jer da Soča padne, provalit će Talijani bjesomučno i poplaviti naše zemlje, te se ugnijezditi u njima možda za uvijek.

Na spomen 70-godišnjice, što je hrvatski sabor g. 1847. proglasio hrvatski jezik službenim i uredovnim jezikom imala se je na 23. listopada 1917. postaviti spomenploča na pročelju gradske vijećnice u Zagrebu. Spomenploča bila je gotova, a troškovi podmireni prinosima gradske općine, narodnih zastupnika i našega društva. Međutim je promjena gradskoga zastupstva i gradonačelnika — promijenila i prvotnu dozvolu u pogledu mjesta, na koje bi se imala spomenploča postaviti. Gradsko je naime zastupstvo odredilo, da se ta ploča postavi na stubište gradske vijećnice u kazališnoj ulici. Naše društvo nije pristalo na to, već je zamolilo gradsko zastupstvo, da dozvoli ploču postaviti na vanjsku stijenu gradske vijećnice, ako je već pročelje rezervirano za velebitni spomenik toga historijskoga događaja. I na to čekamo riješenje.

Spomenploča Petru Zoriću u Dugomselu vodi se u računuu društva i zaklada za nju povećala se u g. 1917. za 50 kruna.

Misli se i na obnovu groba hrvatskoga pjesnika Lava Vukelića u Začretju, dok su se prije zamišljene spomenploče: Maksimilijanu Vrhovcu u Karlovcu, Janku Draškoviću u Rečici, Jakiću i Kitoniću u Kostajnici, Smičiklasu u Sošicama, pak za historijsku ploču na Orfanatrofiju i Popovom. tornju u Zagrebu zasnovane zaklade po 20 K. Zaključeno je također, da se u Samoboru — na kuću nekoć Livadićevu postavi spomen-ploča na uspomenu, što je u njoj g. 1833. prvi put zapjevana Gajeva budnica: „Još Hrvatska nije propala“, a tako i velikānu hrvatske Thalije, našem nezaboravnom blagopokojnomu bratu Andriji Fijanu, kao i Vitezoviću u Beču.

Kako je ove godine stota obljetnica rođenja prvoga hrvatskoga opernoga skladatelja Vatroslava Lisinskoga, to će naše društvo ponukati hrvat. društvo „Kolo“, koje je preuzelo na se zadaću, da postavi slavnom Lisinskomu ploču spomenicu, sa likom njegovim — da to izvede još ove godine.

O zamisli, što ju je još g. 1906. iznijelo naše društvo: da se g. 1925. velebnom svečanosti proslavi „tisuću godišnjica hrvatskoga kraljevstva“, — raspravljano je i minule godine na odborskim sjelima. Naročito je raspravljano o osnutku etnografskog muzeja, koji bi imao biti trajni spomenikom na hrvatski naš milenij! Za osnivanje etnografskog muzeja ureden je posebni odbor pod pročelništvom brata Zm. Klokočkoga (Dr. Deželić), koji je u tom djelovanju sazvaio veliku anketu naše braće, stručnjaka i prijatelja hrvatske etnografije. Uspjeh je veoma povoljan, te će se u najskorije vrijeme moći pristupiti opsežnomu ali krasnomu i patriotskom radu.

Glede same proslave hrvatskog milenija zainteresirat će naše društvo i druge mjerodavne faktore, naročito predstavništvo hrvatskoga naroda, jer to mora da bude u svakom pogledu velebna narodna slava kod koje treba da sudjeluje sav narod hrvatski. U tom pogledu podastrlo je već naše društvo gradskom zastupstvu i prijedlog, da glavni zemaljski grad Zagreb kao spomenik na hrvatski milenij sagradi hrvatski Panteon. A na osnovi svoga programa, radit će naše društvo i nadalje za ovu važnu hrvatsku slavu.

Prošle godine počelo društvo izdavati i svoje glasilo „Hrvatski Zmaj“, koje uređuje naš vel. meštar Ovim je gla-

silom omogućilo društvo svojim članovima, da se u tančine upoznaju s radom i djelovanjem upravnoga odbora i cijeloga društva „Braće hrvatskoga Zmaja.“ Kako su svi članovi po svoj prilici i pretplatnici društvenoga glasila, naći će u njemu podrobne izvještaje o društvenom radu, pak mi tako otpada dužnost da duljim s ovim izvještajem. Jedino me veseli, što mogu da izvijestim, kako je naše društveno glasilo naišlo i izvan našega društva, u svim krugovima hrvatske inteligencije, na osobito priznanje i velike simpatije.

Kao od svoga početka (1907.), tako se još i danas nalazi u upravi našega društva: gradska knjižnica i muzej. Ove odlične institucije upravlja u ime društva naš vel. meštar ne samo na zadovoljstvo društva i odbora, već i grada Zagreba, pak mu se na tom požrtvovnom radu izrazuje ovdje topla zahvalnost.

Minule godine posjetilo je i rabilo grad. knjižnicu (s čitaonicom) na tisuće osoba, koje su pročitale 9009 knjiga i novina, što je svakako pridonijelo lijepom rezultatu ove korisne institucije.

I gradski muzej napreduje lijepo, jedino mu zasada manjkaju potrebne prostorije, jer je skučen u malim sobicama starih kamernih vratiju. No ako Bog da, da se što skorije smjesti u t. zv. „Cistercitski samostan,“ onda će se tek vidjeti, kakove se lijepe i dragocjene zbirke nalaze u njemu. Za naš društveni muzej, u kojem se nalaze mnoge kulturne i literarne relikvije, stečena je minule godine krasna zbirka uspomena na Ilirizam i slavnoga Gaja.

Kad se je počelo inicijativom „Društvu hrvatskih književnika“ raditi oko proslave: stogodišnjice Preradovićeve, priključilo se i naše društvo priređivačkom i svečanom odboru. No kako je ta proslava bila u javnosti zabranjena, udesilo je naše društvo na 18. ožujka o. g. u svojim prostorijama spomen-domjenak u proslavu stote obljetnice rođenja slavnoga hrvatskoga pjesnika Petra Preradovića. Spomen besjedu držao je zamjenik vel. meštra brat zm. Klokočki (Dr. Deželić) pročitavši svoju krasnu i zanimljivu raspravu: „Preradović i tajinstveni svijet.“ dok je vel. meštar (Laszowski) prozborio svečanu besjedu u spomen i slavu bogodanoga Petra Preradovića. Slava ta bila je iskićena i glazbenim priložima, koje su pridonijeli gđa. Tonka Deželić, gđica Vjera Maraković i obljubljeni naš mladi umjetnik gosp. Svetislav Stančić. Ova

improvizirana Preradovićeva slava uspjela nam je iznad svakoga očekivanja. Toj proslavi prisustvovao je i unuk Preradovićev g. Milan Preradović.

Društvo je naše poradilo i na humanitarnom polju, položivši K 120 za siromašnu dalmatinsku ratnu siročad, koja su potražila svoj spas ovamo u nas — u užoj Hrvatskoj.

Ni obljubljenim predavanjima nije naše društvo zaostalo u g. 1917., jer ih je do danas priredilo sedam. O tim se predavanjima nalazi opsežni izvještaj u našem društvenom glasilu, a time dokumentira naše društvo zamašni svoj kulturni rad, pa ga ne smeta ni najmanje, ako se nađe koji humorista, što traži svoju slavu u tom, da karikira našega „Zmaja“ u svoju — vukodlačku fotografiju!

Počam od mjeseca listopada minule godine uređena je u našim društvenim prostorijama i društvena čitaonica, u kojoj su stajale na raspolaganje sve zagrebačke novine i 8 provincijalnih kao i tri inozemna lista, te 44 beletričnih i znanstvenih časopisa. Poradi ograničenja svijetla i ogrijeva, pa i slaboga posjeta obustavljena je čitaonica 1. prosinca, te će se sada, kad nastupe dulji i topliji dani, opet članovima otvoriti i staviti na raspolaganje.

Minule godine dobilo je naše društvo samo jednu novčanu potporu i to od banke za Podravinu u Gjurjevcu u iznosu od deset (10) kruna, koju nam vrlo ta banka redovito šalje svake godine. U taj rodoljubivi primjer mogli bi se ugledati i ostali naši ugledni novčani zavodi, jer bi onda naše društvo moglo i više poraditi, da nije upućeno lih na prinose svojih vrijednih članova.

Kroz pune tri godine mirovao je i naš „Zmaj“ — kao što nijesu po banskoj naredbi ni druga društva smjela da rade i posluju, ali je iza toga — dobivši dozvolu za dalje poslovanje i djelovanje — razmahnuo svoja jaka krila, pod koja su, od toga novoga života pristupili i novi članovi. Ovu činjenicu pozdravljamo upravo radosno! Prigrlili smo novu braću i to: 8 utemeljitelja, 11 redovnih članova i 4 prinosnika, dok je samo jedan prinosnik brisan.

No gdje ima radosti, ima i žalosti. Nemila smrt ugrabila nam dva revna brata i to: Vjekoslava Pupića, zm. Bosiljevačkoga (25. II. 1917.) i prof. Ferdu Ž. Milera, zm. Brodskoga

(30. X. 1917.), poznatoga književnika. Ovoj nezaboravnoj i miloj braći bila vječna spomen i Slava!

Kako naše društvo goji intimno bratstvo, lijep je običaj zaveden, da pazi i na događaje u životu pojedinih članova. A upravo minule godine slavila su trojica naših članova svoje jubileje u krugu našega bratstva. Na 6. svibnja 1917. slavio je 70-godišnjicu svoga zaslužnoga života brat zmaj od Kamenih vrata (podnačelnik Antun Kontak), a na 28. studenoga brat Zm. Jadranski (St. Širola) 50-godišnjicu svoga života. Društvo im je iskazalo srdačnu počast. No na 1. travnja 1918. slavio je i naš vel. meštar svoju 50-godišnjicu, pa mu je društvo priredilo srdačne čestitanje i „bratski nar,“ koji je izrazom ljubavi svekolike braće. Mi smo na svečani dan proslave zaželjeli vel. meštru svako dobro, a protonotarova kćerka klicala je ganutljivim glasom:

„I dok u nas bude takih sina,
Hrvatska će živjeti otadžbina!“

a to ponavljamo i danas — s poklikom Živio!

Najzad mi je spomenuti i to, da je naše društvo možda jedino, koje znade ozbiljan rad zasladiti i duševnim odmorom u ugodnoj zabavici. Nekoji članovi sastajali se svake srijede, a nekoji nedjelje u ovim našim malim ali prijatnim prostorijama. Bilo je i više većih obiteljskih zabavica, kod kojih su sudjelovali i naši „kućni zmajevi,“ da vide u kakvom se duplju krijemo. Spominjem samo zabave: na Silvestrovo 1917., pa 6. i 13. siječnja, onda 18. ožujka i 2. travnja o. g. A osim toga smo imali i nekoliko intimnih večerica, kod kojih se je znalo spojiti ugodno s korisnim. Kod svih tih zabavica sudjelovali su i naši uvaženi umjetnici: gđa Irma Polak, braća Ivo Muhvić Rikard Roskamp i Dragan Simon, kao i mladi naš umjetnik Svetislav Stančić, koji su nas znali upravo uznijeti svojom glazbenom umjetnošću. I njima i svima posjetnicima naših zmajskih domjenaka izraznje se ovdje najsrdačnija hvala!

Ovo svoje izvješće svršavam sa željom, da se što prije vrata vedri danci blagoga mira, da se osuši prolivena krvca u tom strašnom klanju ljudstva, pa da se ponovo raširi i naše djelovanje na kulturnom polju za napredak, dobrobit i sreću mile nam domovine Hrvatske!

Zagreb, 23./IV. 1918.

Z. Jadranski.

† Radovan Partaš zmaj Ludbreški.

Rodio se je u Zagrebu 28. decembra 1857. od oca Josipa i majke Apolonije, rođene pl. Vuković. Otac mu bijaše profesorom na učiteljskoj školi u Zagrebu i uvažan pedagoški pisac. Majka mu po ženskoj lozi potiče od roda plemića Kružića, kojih je predj bio slavni branitelj Klisa Petar Kružić. Pučke i srednje škole polazio je u Zagrebu, gdje je na drevnoj gornjogradskoj gimnaziji položio maturu. Na gradačkom i zagrebačkom sveučilištu svršio je pravoslovne nauke i položio sva tri državna ispita. 5. aprila 1882. položio je praktički sudački ispit sa vrlo dobrim uspjehom, a 27. maja iste godine položio je sudačku prisegu kod kr. sudb. stola u Požegi.

Službena karijera njegova bila je kako slijedi:

1879. imenovan je pravnim vježbenikom kod kr. sudb. stola u Zagrebu.

1880. besplatnim prislušnikom, a 1881. doznačen mu je godišnji adjutum od 600 for. i dodijeljen je bio kr. sudb. stolu u Požegi

1882. riješen je službovanja u Požegi i imenovan kr. sudb. pristavom extra statum i dodijeljen kr. kot. sudu u Križevcima

1884. premješten je kr. sudb. stolu u Zagreb.

1885. uvršten je extra statum medju perovodno činovništvo X. nadnev. razreda. Iste godine imenovan je sudb. pristavom II. razreda i dodijeljen kr. kot. sudu u Požegi.

Iste godine imenovan je po grad. zastupstvu u Zagrebu gradskim perovodjom. Tu je službovao u sirotinskom i re tar. stvenom odsjeku.

1890. promaknut je u viši plaćevni razred.

1892. imenovan je po banu vladinim perovodjom u VIII. činu, nakon što je riješen gradske službe.

Iste godine došao je u viši plaćevni čin (I. razreda perovodja).

1894. imenovan je kr. dekretom vladinim tajnikom.

1906. imenovan je odsječnim savjetnikom vlade.

1912. imenovan je banskim savjetnikom.

Za vrijeme službovanja kod vlade obnašao je čast zamjenika a kasnije predsjednika nadpreglednoga povjerenstva, te je nakon 15 godišnjeg obnašanja ove časti g. 1910. primio zahvalnicu kr. ministarstva za zem. obranu.

1908. imenovan je članom zem. povjerenstva za nazivlje općina i mjesta u Hrv. i Slav., te članom upravnoga odbora za grad Zagreb, od koje potonje časti je riješen g. 1910.

Iste ove godine imenovan je članom investicionoga povjerenstva za hrv. slav. Krajinu.

Iz zdravstvenih razloga zamolio je umirovljenje, te je g. 1914. stavljen u trajno stanje mira, a kao priznanje zasluga stečeni u svojoj revnoj službi, podijeljen mu je vitežki red Leopoldov.

Partaš bio je kao činovnik veoma marljiv i savjestan, te je s toga bio u činovničkim krugovima veoma obljubljen, kao takovom često su mu povjeravane izradbe važnih zakona i naredaba.

Iz škole ponjeo je u život lijepo znanje, koje je u dokolici popunjavao marljivim čitanjem. Osobito je rado čitao historijska djela naročito ona, koja se ticala Hrvata. Pomno je pratio gotovo do smrti hrvatsku histor. literaturu, pače i tiskane zbirke starih listina rado je proučavao, u čem ga vrlo pomagalo dobro poznavanje latinskoga jezika. U tom pogledu bio je jedan od rijetkih činovnika. Kad sam sabirao turopoljske spomenike, bio je naš Radovan onaj, koji je sa mnom sve prijepise s originalima kolacijonirao. Pak i kod drugih mojih zbirki pomagao mi je kod kolacijoniranja, na čem mu i ovdje od srca hvalim. To sve činio je velikom ljubavi i interesom za samu stvar.

Poznavajući valjano francuski jezik bio je marljivi čitaoc ne samo starije već i moderne francuske literature i s toga je njegova knjižnica obilovala mnogim francuskim djelima. On je spadao medju vrlo načitanu i naobraženu ljude. Tako je i marno pratio znanstveni rad svoga šurjaka, bivšega bana dr. Nikole pl. Tomašića, te je s njime često do kasno u noć raspravljao o državopravnim pitanjima.

Kao prijatelj bio je jedan od onih iskrenih i korektnih ljudi, te je bio spreman pomoći ne samo riječju već i činom. Kako je bio vanredno meka srca, to je bio prijatelj i dobrotvor sirotinje, koja ga je često do suza znala ganuti. On je imao svoje rek bi stalne „konte“, koje je redovno većim ili manjim prinosima podupirao. A uz to bio je veliki ljubitelj seljaka, a gdje god je medju seljaštvom boravio, na svom imanju u Trešćerovcu ili Željkovcu ili Vrbovcu kod Samobora, sve ga je ljubilo i štovalo; i danas mu je ondje lijepa i topla uspomena. Svojim savjetom mnogo je koristio našem seljaku.

God. 1887. oženio se je Partaš s Emom pl. Tomašić od Korane, kćerkom septemvira Josipa pl. T. i Emilije rođj. pl. Šufflay, a sestrom potonjega bana dr. N. pl. Tomašića. Vjenčanje je bilo u župnoj crkvi u Žakanju, u župi, koje su Tomašići bili kolatorima. Vjenčanje je obavio tadanji konsistorijalac i župnik žakanjski Mijo Sopčić, koji je bio i štitnikom mladenke. Iz ovoga braka rodjene su dvije kćeri Vera i Blanka. Brak njegov bijaše uzoran, i nikad ni sjenkom razdora pomućen, bogom blagoslovljen i sretan. Bio je naš Radovan vazda brižan i ljubeći suprug i otac, te je svoju obitelj svim žarom srca ljubio. A kad mu se rodiše dva unuka, bio je još sretniji i nije se znalo, dali mladi roditelji ili djed više ljubi malu unučad. Često smo ga susretali na ulici, gdje na ruci vodi svoju unučad, i s njome razgovara, pak kako ustrpljivo s njom gleda izloge, ili smo ga opet susretali kako vodi svoga unučića u školu. Sve to bijaše prirodni izljev njegove dobre i plemenite duše. Kako bijaše on sa suprugom i djetecom, tako su bili ovi s njime, sve mu s lica čitati nastojalo što želi, a to ga je usrećivalo. Njegova Vera i Blanka, pak ljubljena „mama“ — kako je uvijek zvao svoju suprugu — i unučad ispunjavali mu dušu i srce.

A kako je pošao u mirovinu najvolio je boraviti na svom dvorcu u Željkovcu, gdje se bavio gojenjem cvijeća i gospodarstvom, ili je opet zalazio k svom šogoru Tomašiću u Treščerovac, gdje je uživao u ribolovu i lovu. Cio bi dan sprovadjao na obali Kupe i pecao ribu, ili bi opet bavio se svojim unučićem. Tako je gotovo do par dana pred svoju smrt bio u Treščerovcu.

Volio je domaće društvo, nu zadnje godine nije više zalazio u društva.

Proživio je razne ere vladavine, nu u svom srcu ljubio je svoju domovinu nada sve, i često bi bio vrlo rastužen, kad se je s nastajalih tadanjih kobnih prilika političkih, bojao za sreću njezinu. Ideji jugoslavenskoj bio je dušom odan, i od srca se veselio preokretu i ujedinjenju narodnom.

Kod osnivanja našega društva B. H. Z. bio je Partaš jedan od prvih, koji je pristupio u društvo. Pristupio je 15. II. 1906. i primio je bratsko ime zmaj Ludbreški, po starom zavičaju svoje familije. Istoga dana izabran je zamjenikom vel. meštra. Pošto je to otklonio radi ogromnoga zvaničnoga poslovanja, izabran je na mjesto njegovo meštar knjige i umjeća.

Dr. Velimir Deželić, zm. Klokočki danom 29. IV. i. g. Kao u nizu prvih 7. zmajeva, proglašen je prazmajem, i kasnije areopagitom, kao član upr. odbora sa savjetujućim glasom. I ako nije često dolazio, ipak je svojim prokušanim savjetom mnogo koristio društvu, a naročito prigodom potvrde pravila društvenih po zem. vladi.

Do konca svoga života oduševljeno je pratio rad društva i godilo mu biti članom našega društva „prazmajem“.

U oči svoga rodjendana podlegao je svojoj teškoj i mnogogodišnjoj bolesti srca naglom smrću u $\frac{1}{2}$ 7 sati u jutro u naručju svoje brižne supruge i kćeri. Svoju plemenitu dušu izdahnuo je 27. decembra 1918.

Ostavlja udovu i dvije kćeri, Veru udatu za ravnatelja hrv. slav. z. maljske hipotekarne banke Franju Zdvořaka, zmaja Strakoničkoga, našega revnoga brata i Blanku udatu za ravnatelja ljubljanske kreditne banke Vjekoslava Tykača. Od prve kćeri Kolju, od druge Fedora, nadobudnu svoju unučad, koju je pravom djedovskom ljubavi toplo ljubio.

29. XII. sahranjen je u arkadi na Mirogoju.* Braća njegova Zmajevi sa svojim vel. meštrom sprovedoše ga do groba. Slava ti dragi brate zm. Ludbreški i znaj da te i ondje ljube i štujta tvoja vjerna zmajeska braća. *R. I. P.* *Zm. B.*

Dva sjajna Zmaja borca za SHS.

U kolu zmajeske braće stoje dva odlična lica, kojih su srca, duša i rad njihov usko vezan s jugoslavenskim pokretom, jer su bili neumorni trudbenici na polju narodnoga ujedinjenja. Od prvoga časa, kad su postala ova dvojica zmajskom braćom, ugledni po radu i osjećaju za naš troimeni narod, stoji njihova slika na odličnom mjestu u zmajskim društvenim prostorijama. Poznata su to lica, jedno u bratskoj Sloveniji, a drugo među Hrvatima onkraj oceana, u sjevernoj Americi. To su naša braća zmaj Ščavnički i zmaj Starigradski (Hvarski). Obojicu nam je donijela u naše kolo godina 1910. Prvi je primljen 7. II., a potonji 25. VII., oba kao

* Ovom prilikom izrazuje naše društvo osobitu zahvalu i bratsko priznanje svome bratu zčaju Iličkome (Ljudevit Gerersdorfer), koji je svoju obiteljsku grobnicu privremeno ustupio kao pokojište pok. bratu zm. Ludbreškome.

redovna brata. Njima se može i mora naše društvo ponositi, jer su naši dušom i tijelom. —

Zmaj Ščavnički — dr. Fran Ilešić, profesor u Ljubljani, rodio se je u Sv. Jurju na Ščavnici u štajerskoj Sloveniji 30. VII. 1871. Otkako je počeo misliti, bila mu je duša prožeta ljubavlju prema domovini ne samo užoj, već i široj. Nije poznavao geografske medje, ni Sutle ni Save, ni Dunava ni Drave, što su dijelile Slovence od Hrvata i Srba, on je ovaj troimeni narod vazda ljubio, ali ga je i poznavao. Ne samo knjiga, već i osobni saobraćaj s Hrvatima i Srbima, zadojilo ga je onom ljubavlju za narod i njegov boljak, kako to može čestito slavensko srce osjećati. Prema tomu je bio i rad njegov. Zmaja Ščavničkoga možemo pravom nazvati apoštolom sloge Slovenca, Hrvata i Srba. — Da je za ovu svoju ideju i stradao, znamo dovoljno. Znamo njegov užasan položaj, kad ga g. 1914. suspendirala austrijska vlada i utamničila. Sve je to naš brat junački podnesao, nije klonuo, nije se odrekao svoje uzvišene misije, koju mu je diktiralo njegovo rodoljubno srce. On je patio pod lozinkom „Frangar non flectar.“ Nit je skršen nit se je odrekao svojega cilja i On je pobjedio. Pobjedila je velika ideja, pobjedila je pravda i naš zmaj Ščavnički kao subodac za narodnu slobodu može ponosno gledati na svoje djelovanje, koje za nj rodilo još većom ljubavlju i poštovanjem našega troimenoga naroda.

Zamjeran i veličajan, je njegov rad bio kad je kao predsjednik Matice Slovenske radio oko književnoga i kulturnoga jedinstva naroda Slovenačkoga te Hrvata i Srba. Ovaj mu je cilj bio kad je g. 1910 u Ljubljani sakupio pretstavnike slovenskih, hrvatskih i srpskih kulturnih društava, na kojem sastanku je sudjelovalo i naše društvo. Bijaše to namijenjeno i opet sblizenju troimenoga našega naroda. On je u zbliživanju duševnom i kulturnom predviđjao najsigurnije temelje i narodnome sjedinjenju. I ova politika bila je sigurna, te je zacijelo mnogo doprinesla danas gotovoj činjenici.

U radu oko ciljeva našega društva, Ilešić je jedan od veoma marnih. U našem je društvu držao ova predavanja:

1. 12. 3. 1910. „O Napoleonovoj Iliriji s kulturnoga gledišta.“ (U Zagrebu).
2. 12. II. „O Jurju Sporeru Matiću“ (U Karlovcu).
3. 27. XI. „Slovenac o Vrazu“ (U Zagrebu).

Prigodom njegovoga prvoga predavanja upriličilo je naše društvo njemu u počast svečani domijenak, kojemu su uz našu braću prisustvovali i mnogi drugi odličnici, njegovi štovatelji.

Njegovom inicijativom odlučilo je naše društvo sudjelovati kod podignuća spomenploče prof. Trdini u Mengešu kod Kamnika u Kranjskoj, tom vrlo zaslužnom mužu po Hrvate i Slovence. To je zamislila „Matica Slovenska“. I to je spriječio rat. Ako bog dađe i to ćemo izvesti.

Pak i u drugom radu našega društva jeste llešić revan brat. Mnogo lijepa i narodna mišao ušla je u Zmaj njegovom inicijativom.

Što se opet tiče intimnoga bratskoga odnosa u našem društvu, moramo vazda priznati, da je zmaj Ščavnički naše bratinske veze vrlo dobro shvaćao. I on bijaše medju prvima, koji je svoju ruku uredio zmajskim bratskim prstenom, tim simbolom naših bratskih veza.

Tko je imao priliku posjetiti njegov dom, u kom vlada njegova draga supruga, imao je prilike upoznati onaj divni sklad plemenitih slovenačkih duša, kojima je domovina, narod i obitelj jedina sreća, u kojoj uživaju. Imao sam priliku to vidjeti i u tom uživati. Dom llešićev je ujedno gostoljubni dom, otvoren prijatelju i znancu. U slovenskim krajevima uživa naš llešić velike simpatije i poštovanje, baš tako kako u hrvatskim i srpskim krugovima, on je štovan i ljubljen diljem našega slavenskoga juga u narodu i kraljevstvu SHS. To svjedoči i činjenica, da ga je naš prestolonasljednik i regent, uzeo sebi o bok, da ga prati u Pariz. llešić je s našim društvom u trajnom kontaktu, te ne propušta gotovo nikad, kad boravi u Zagrebu, da ne bi posjetio društvo ili bar njegove predstavnike, s kojima stoji u pismenom saobraćaju.

Naš brat zm. Fruškogorski sačinio je njegovu siluetu, koja se nalazi u seriji silueta naše braće u društvenim prostorijama.

• * *

Zmaj Starigradski dr. Ante Biankini, rodio se je u Staromgradu na otoku Hvaru 31. VIII. 1860. Potiče iz starodrevne dalmatinske obitelji Biankina Bjelanovića, koja je hrvatskomu narodu rodila mnogo uglednih muževa. Stariji njegov

brat don Jure, poznat je kao narodni prvak u Dalmaciji, te je kao urednik „Nar. lista“, bio i narodni zastupnik u Beču, te nam je bio od najuglednijih boraca za našu slobodu. Brat Pero bio mu je ugledan botaničar. Naš Ante izučivši svoje osnovne i srednje škole u Dalmaciji pošao je na medicinske nauke u Beč, gdje je doskora postao odbornikom i predsjednikom akademijskog društva „Zvonimira“. Već onda stalo se njegovo ime pronositi osobito, kad je uslijed brzojavke, koju je u ime hrv. omladine poslao prigodom Gambetine smrti u Pariz, jedva izbjegao političkom progonu. God. 1882. bio je s našim zamjenikom vel. meštra zm. Klokočkim (dr. Deželićem) skojim ga vežu intimne prijateljske veze i uspomene u kolu onih Hrvata, koji su prvi u Wienerneustadtu kosti Zrinsko Frankopanske izvadjene iz staroga groba nastojali spasiti za domovinu.

Nakon svršenih medicinskih nauka bio je neko vrijeme liječnikom u Starom gradu. Kao takav oženio se je sa Zagrebčankom Zlatom od roda Albrechtovih, vlasnika ugledne tiskarske tvrtke. G. 1898. otišao je u Ameriku, gdje se je naselio u Chicagu i tamo stekao državljanstvo U. S. A.

Napisao je mnogo djela na hrvatskom i engleskom jeziku i stekao je u Americi najbolji glas i ugled, ne samo kao liječnik, nego i kao patriota.

God. 1910. došao je u Zagreb, te je dana 25. VII. primljen i zaređen za redovnoga brata Braće hrv. Zmaja. Tom prilikom prirediše B. H. Z. svečani domijenak u počast njemu. Isprva mu u Americi nije dobro išlo, ali otkad je Biankini postao primarni liječnik u „Columbus Hospitalu“ vrlo dobro.

Neposredno prije rata bio je opet u Zagrebu, te je već u kon-turama predočivao našoj braći, što će se dogoditi: nagoviještao je rasulo monark je, a ujedinjenje SHS. — Nije nas dakle začudilo, kad su novine javljale, da je njegovo ime već u prvom imeniku jugoslavenskog revolucionarnog odbora, gdje je kao jedan od najuglednijih članova i revolucionarnih prvaka razvio sjajno djelovanje. Poznate su njegove veze s predsjednikom američke države Wilsonom, na kojega je silno utjecao, te se ima mnogo njemu pripisati, da je Wilson dobro upućen u naše stvari. Razumljivo je bilo bjesnilo njemačke štampe protiv našega brata, koji da je tjelesni liječnik Wilsonov, te da kao zakleti neprijatelj Austrije buni protiv Hapsburga. Nadamo se, da ćemo o tom njegovom radu moći pobliže izvijestiti. U povi-

jesti ostat će njegovo ime zlatnim pismenima upisano kao neustrašnoga i neumornoga borca za slobodu i ujedinjenje naroda SHS. Pjesnik dr. Ante Tresić Pavičić u svojoj knjizi: „Preko Atlantika do Pacifika najsimpatičnije na nekoliko stanica opisuju dr. Antu i sjajnu mu družicu i subornicu Zlatu u njegovom američkom životu. Dr. Ante je izvrstan govornik, elegantna pojava, junačkih brkova crnih sokolovih, pronicavih očiju, nepresušne duhovitosti. Nadamo se, da ćemo ga doskora pozdraviti u slobodnoj domovini u krilu Braće hrv. Zmaja i da ćemo mu moći izraziti onu počast, koja ga ide po njegovim djelima.

Zmaj B. i K.

Dobrotvori u - „Zmaju.“

Dobro ovo netko reče, da se kultura naroda cijeni po razvoju dobrotvornih institucija. Ako je tome tako, onda se hrvatski narod kulturno podigao visoko, jer se je u njemu dobrotvorstvo i javno i društveno tako podglo, da mu se blagoslovni plodovi vide širom domovine. Među naša najstarija dobrotvorna društva idu: „Pučka kuhinja“ i „Dobrotvor.“ A nama je milo, što i u tim društvima i zborom i tvorom djeluju i naša braća. Dapače u „Dobrotvoru“ je zm. brat zm. Klokočki (dr. Deželić) višegodišnjim predsjednikom, a zm. Jadranski (Širola) tajnikom, dok je zm. Bijenički (Šaban) blagajnik, zm. Brloški (Laszowski), zm. Vukmanski (M. Lisac), zm. Karpatski (Jos. Granec) i zm. veliko-taborski (Iv. Surma) članovi revizionalnoga odbora, a mnoga su braća odbornici i članovi. Ovo dokazuje, da su oni svoje kulturno djelovanje proširili i na polje javnoga dobrotvorstva, a to služi njima i našem društvu na čast! — Pa i u samom krilu našega društva jasno se razbira ona nota plemenštine, kojom se kite mnogi naši članovi. Evo prigodom naših zbora, uvijek se nade koji dobrotvor, da daruje bilo što za društvo, bilo da se podupre pojedinca i moralno i materijalno. Ovo lijepo svojstvo jedan je dražesni ures našega bratstva, ono je sigurno jamstvo, da će naše društvo moći kulturno još mnogo da učini po gotovu sada, kad je nova zora slobodnoga napretka naše mlade, neodvisne i ujedinjene države SHS — sinula i pred naša vrata. Ako su naši članovi dosada

mogli da tolikom revnosti rade i na polju javne dobrotvornosti, mi smo više nego uvjereni, da će oni i odsada još revnije poraditi onamo; da pomognu bratu koje vjere bio, da pruže pomoć ondje, gdje bijeda zakuca na vratima naših bližnjih. S t ga pozdra ljamo od srcu svu braću dobrotvore i u našem „Zmaju“ sa željom, da im dobri Bog udijeli i snage i sredstava e da djelotvorno dokumentiraju uzvišenu vrh svih drugih socijalnih zasada: ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe!

Zm. J.

Uspomene na sastanak jugoslavenskih kultur. društava u Ljubljani 1910

Velika ideja, koju je u slovenskim zemljama razvio naš brat zm. Ščavnički (dr. Fran Ilešić), da se južni Slaveni: Srbi, Hrvati i Slovenci u kulturnom, naročito literarnom — svom duševnom radu — ujedine, zahvatilo je već prvim početkom duboki korjen kod Hrvata i Slovenaca. Dr. Ilešić divno je radio. On sam piše 1910: „v zadnjih letih se je že mnogokaj stvorilo in zgodilo v prosep naše skupne jugoslovanske kulture. Trebalo bi sedaj statistično in zgodovinski (historijski) pregledati to dosedanje delo. Treba pa je na osnovi dosedanjih izkustev dati tudi direktive za nadaljevanje, za širitev in pogledev tega dela, ki mu je svrha naša kulturna skupnost. Slovenska-hrvatska in srpska kulturna društva, ki dosle še niso našla zvez v slični sosednji jugoslovanski organizaciji, naj bi jih iskala sedaj ob Vrazovi stoljetnici.“ Tako piše spremajući kao predsjednik „Maticе Slovenske“ proslavu 100-godišnjice Vrazove u Ljubljani. Njemu je bila želja, da se jugoslavenska kulturna društva zblize i organiziraju pogledom na svoja djelovanja. Njemu je do toga bilo, da se društva upoznaju, zato je od ovih tražio referate o „dosedanjih pazkusih in bodočih nalogah skupnega delovanja s sosednjimi jugoslovanskimi organizacijami.“

S ovim programom sastanka jugoslavenskih kulturnih društava, urekao je sastanak zastupnika društava na dan 10. decembra 1910. u Ljubljani.

Braća hrv. Zmaja zaključise na poziv dr. Ilešića, na svojoj odbor. sjednici 23. XI. 1910., da će se na sastanak izaslati kao zastupnici društva vel. meštar zmaj Brloški (Laszowski) i zmaj

Senjski (dr. Dane Gruber). Ovi su 10. XII. stigli u Ljubljanu, dočekani od dr. Ilešića i drugih članova proslavbenoga odbora. Doček je bio vanredno srdačan i svečan. Objedovalo se je u svratištu „Union“, a u 3 sata poslije podne pošli su svi izaslanici društava u „Maticu Slovensku“, gdje je bila urečena konferencija.

O čemu je vijećano, i što se je govorilo, mislim da mogu mimoići. O tom je bio referat u našim i slovenskim novinama. Upozoravam samo na „Obzor“ (jut. izd.) od 13. XII. 1910.

Od ovoga vijećanja hoću da iznesem samo jednu stvar, koja nije javnosti poznata, ali je od zamašnoga kulturnoga interesa. U javnost je došlo samo ono, što je bilo zaključeno ednoglasnim zaključkom.

Konferenciji prisustvovala su ova hrvatska društva: Matica Hrvatska — dr. Kučera i dr. Alb. Bazala; Društvo hrvat. književnika — dr. Livadić; Sv. Jeronim — dr. D. Gruber; Hrvat. pedagog. zbor — Medved i Škavić; Savez hrvat. pjev. društava — M. Krešić; Braća hrv. Zmaja — E. Laszowski; Slovenska društva: Matica Slovenska — dr. Ilešić; Akademija — dr. Reisner; Planinar. društvo — dr. Tominšek; Kazalište slovensko — dr. Govekar; Pravničko društvo — dr. Ravnikar; Dnevnik „Slovan“ — Drag. Hribar; Srpska društva: Srpska knjiž. zadruga (Beograd) — dr. J. Skerlić; Matica srpska (Novisad) — M. Jovanović.

Medju inim pitanjima i prijedlozima pao je i taj: da se latinica zavede u srpsku literaturu. Prijedlog je bio temeljito motiviran, te naišao na povladjenje gotovo svih članova konferencije. Pače i sam prof. dr. Skerlić, bio je za taj prijedlog. Protiv toga ustao je jedini prof. Jovanović, koji je u oživotvorenju toga nazrijevao pogibelj za individualitet srpskoga naroda, koji se ističe takodjer u ćirilici. Prema principima vijećanja pao je taj prijedlog, te u koliko se čini nije došao niti u zapisnik.

Istu ideju iznesao sam već g. 1907. prvih dana mjeseca jula u prijateljskom krugu u Beču, kad sam žalibog samo nekoliko dana mogao općiti s prof. dr. Cvijićem, dr. A. Ivićem, dr. Županićem i dr. Sekulićem. To su bili prvi ljudi, po kojima sam upoznao jugoslavensku ideju. Moja ideja o zavedenju latinice kod Srba (bilo je dosta i drugih, koji su to držali shodnim) iznesena u ovom društvu, našlo je i pristaša i protivnika.

Istoga dana 10. XII. u večer prisustvovali su svi učesnici svečanoj predstavi u kazalištu. Davao se Wagnerov „Tannhäuser“

a poslije bio je zajednički domijenak u Unionu. Drugi dan 11. XII. prije podne bila je akademija u slavu Vrazovu u „Narodnom domu“, u kojoj je držao zanosni govor dr. Ilesić. U 1 sat bio je zajednički banket u „Tivoliju“, gdje je izmijenjeno više rodoljubnih govora. Tu je na banketu predložio vel. meštar BHZ., da bi svaki učesnik u stihovima ili u prozi ukratko fiksirao svoje misli o ljubljanskoj Vrazovoj slavi. Taj je prijedlog prihvaćen, te je dr. Ilesić kasnije tražio od učesnika obećane ove „aforizme“. U koliko je tomu zadovoljeno ne znamo. Ove je dr. Ilesić hotio i štampati uz referate društava, nu to nije učinjeno. Referati su štampani u posebnoj knjigi: „Smotra jugoslovanskih kulturnih društva“. Ljubljana (1912). — I u ovom djelcu prikazan je rad i cilj našega društva.

Na ove uspomene nadovezujem još i ovo. Državno ujedinjenje našega troimenoga naroda S. H. S. gotova je činjenica, što nije drugo, van prirodna evolucija, kojoj prva iskra leži u srcu našega troimena naroda još od vremena ilirskoga pokreta, da i dalje tomu, u doba kad se je Vodnik oglasio svojom pjesmom, Ilirija oživljena“. Napoleonova Ilirija, ilirski pokret Gajev, godina 1848., a naročito mladi pokret u Hrvatskoj i Sloveniji, koji je započeo u srcu Hrvatske, u Zagrebu, sve to dovelo je do sretne i bogom blagoslovljene činjenice. Ujedinjeni naš narod u jednoj državi, mladoj, čiloj, svjesnoj, koja uživa ugled naroda svijeta, mora tako ostati, jer ovim ujedinjenjem dosegli smo davno željeni narodni ideal: Velika Hrvatska i Velika Srbija — Tomislavovo i Dušanovo carstvo, te Velika Slovenija, sve u jednom: u kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, gdje mora, da bude isključena svaka hegemonija pojedinoga imena ujedinjenog naroda.

I ova mlada zdrava naša država imade već svoj grb. Poznamo ga. U njemu je izražen potpuni paritet trojednoga naroda našega. Imamo i zajedničku zastavu, u kojoj su se usčuvale naše mile i svete boje naših narodnih stijegova. Sretna zamisao ove zastave zadovoljila nas je potpunoma. Naše narodne zastave uživaju potpuni paritet u svim dijelovima države S. H. S. Danas s ljubavljom i poštovanjem kite si rođena tri brata svoje grudi svim trim trobojnicama, a njima kiti svoje domove i Hrvat i Srbin i Slovenac. Krv nije voda. Nestalo je Sutle i Save i Drave i Dunava, ali naše bratske krvi neće nestati. Ujedinjeni smo, čuvajmo i branimo naše svete

veze, učvrstimo ih radom, koji bude na korist našem narodu S. H. S.

Pak i onaj jaz, koji je dijelio braću zapadne i istočne crkve u formi kolendara, premošten je uvedenjem novoga kolendara. U doba (u drugoj polu XVI. vijeka) fanatizma, kad je zavadjan gregorijanski kolendar, koji je potisnuo stari julijanski kolendar, bilo je teških borba protiv staroga kolendara. Tu su radili kraljevi, sabori i oblasti, odredjivale su se teške kazne protiv onih, koji bi rabili julijanski kolendar. Ta borba je u Hrvatskoj trajala mnogo godina.

A evo danas u doba kulture i u doba razuma i dubokih pogleda u budućnost — primljen je gregorijanski kolendar u državi SHS. ne samo u gradjanskom, već i u crkvenom životu, što je odredjeno i po državi i po ujedinjenoj srpsko-pravoslavnoj crkvi na teritoriju države S. H. S. I to je sretna činjenica. I tu se vidi veliki korak u interesu narodnoga jedinstva i drugih praktičkih prilika.

Zaključak hrv. i sloven. katoličkoga episkopata, pogledom zavedenja narodnoga jezika u crkvu i opet je sjajnim dokazom volje, što više približit se braći svojoj istočne crkve.

Još je jedno važno pitanje, koje iznosim ovom zgodom, a to jest pitanje pisma u državi S. H. S. Svakako je veoma dobra i opravdana odredba države, kojom se ćirilica potpunoma čini ravnopravnom latinici, koja se mora priznati na cijelom teritoriju S. H. S. To je potpunoma opravdano, jer je ćirilica od iskona narodno pismo Srba, ne samo u crkvi, već i u gradjanskom životu. Što više ćirilica bijaše vazda osebinom Srba, kojom se je manifestirao narodni i politički individualitet. Korjen ćirilici ima se tražiti nesumnjivo u bizantskoj kulturi, mati joj je grčko pismo. Pak i crkva pravoslavna, prigrlila je ćirilicu pod uplivom velikoga antagonizma između Bizanta i Rima. Pak onda i politički motivi, koji su bili u protimbi sa zapadom, učinili su svoje: ćirilica postala je i ostala je narodnim pismom srpskoga naroda. Veliki upliv Rusije, majke pravoslavlja, takodjer je tomu mnogo doprinjeo. Sve je to dašto Srbe otudjivalo od njihovih suplemenika Hrvata i Slovenaca, koji su pod uplivom zapadne kulture i rimske crkve prigrlili latinicu.

Nu ne smijemo propustiti, da i to istaknemo, da je ćirilica bila mnogo u porabi u Hrvatskoj, Dalmaciji i Bosni. Poznato nam je da su mnogi hrvatski velikaši služili se ćirilicom

tako naročito u XVI. vijeku, dok su mnoge hrvatske općine u Dalmaciji rabile ćirilicu još i u XIX. vijeku.

To opažamo i u Bosni, gdje su se dugo služili ćirilicom razni velikaši, voškododje i zapovjednici, pače i hrvatski redovnici. Ovi su rabili bosančicu, koja opet nije drugo van odvjetak ćirilice. Upliv zapadne kulture i crkve, potisnuo je sasvijem ćirilicu iz porabe kod Hrvata.

Po tom možemo reći, da je ćirilica bila i hrvatsko pismo.

Velika je šteta po našu zajedničku kulturu, da nas je pismo tako dugo dijelilo. Ilirci su marljivo prigrlili srpsku knjigu, Vraz, Gaj, Kukuljević i drugi, ali koncem Ilirizma opet je zapuštena srpska knjiga u Hrvata. Tek kad je u hrvatskim školama zavedeno učenje ćirilice, možemo reći, da je krenulo na nešto bolje. Nu to bolje, bilo je ograničeno tek na mali broj inteligencije, dok je ipak u glavnom širi hrvatski narod ostao u nepoznavanju ćirilice, te i ono, što je u školi naučio, nije upotrebio u svrhu svoje daljnje naobrazbe, nit je putem ćirilice stupio u dodir s bujnom srpskom literaturom. Pak i oni Hrvati, koji su učili ćirilicu, a trebali su u svom zvanju ili zanimanju rabiti učenu srpsku knjigu, imali su čitanjem dosta muke, a tek oni, koji su tek od vremena do vremena, kao činovnici dobivali na riješenje ćirilicom pisane akte, imali su mnogo muke, dok su odgonetnuli često kurziv zamršeni. Tu se onda pomagalo prevodnim (!) pisarnama, prijateljima itd. Lijepa srpska knjiga (proza i pjesna) gotovo je bila, pak je i danas, slabo poznata širim krugovima. Rijetki su bili, koji su ili morali (primjerice nastavnici) za svoja predavanja čitati srpsku lijepu knjigu, ili su od osobite simpatije za literaturu jednoga te istoga jezika, upoznavali se njome. Znamo dobro, kako je Šrepelovo izdanje pjesama Zmaj Jovana Jovanovića, priredjeno latinicom pobudilo u Hrvata interes, i kako se je ova knjiga, pada i drugo izdanje njezino razgrabilo. Kad je opet „Matica Hrvatska“ izdala latinicom zbirku srpske lirike, i ova je knjiga prigrljena, i našla bezbroj štovatelja srpskih pjesnika. Nu to su sve bili osamljeni slučajevi, ovakovih izdanja. U novije vrijeme zaredala su takova izdanja srpske knjige latinicom, pa vidimo kakova im je prodja ne samo u Hrvata već i Slovenaca.

U tom evo vidimo, kolika je šteta za naše kulturno spoznavanje bilo ono ekskluzivno štampanje srpskih knjiga ćirilicom.

Tako je bilo u nas Hrvata, a još više kod Slovenaca, koji se nijesu u školama upoznali sa ćirilicom.

Tekar u najnovije vrijeme počeli su se Slovenci baviti čitanjem srpskih ćirilicom štampanih knjiga. Ali i ovih je bilo veoma malo. To su bili neki odlični filolozi, te onda oni, koji su prigrlili jugoslavensku ideju.

Ćirilica jest i mora ostati časnim pismom ne samo za Srbe već i Hrvate i Slovence, baš tako kako mora da ostane u časti i poštovanju glagolica, to pismo stare hrvatske kulture, kojoj je koljevka bila otok Krk. Jedno i drugo pismo posvećeno je uporabom crkve. I dok je u Hrvata kraljevska kancelarija uzela latinicu svojim pismom, ostali su hrvatski velikaši velik niz samostana, kaptula i popova (glagolaša) vjerna glagolici. Frankopani, Zrinski, Blagajski, Keglevići i drugi pišu dugo glagolicom, koju ali već u XVI. vijeku počela potiskivati latinica. U Dalmaciji pisali su pojedinci glagolicom još u XVIII. vijeku, dok su u biskupiji zagrebačkoj vodile neke župe svoje matice glagolicom još u drugoj polu XVII. vijeka. Upliv zapadne kulture je konačno istisnuo glagolicu iz gradjanskoga života, a možemo reći i nepraktičnost njezina. Tako još živi glagolica u Hrvata samo u crkvi, i to samo u nekoliko biskupija.

Baš kako glagolica, tako je i ćirilica — premda je oboje nama sveto i posvećeno pismo — veoma nepraktično, i koje nas još i danas, kad smo ujedinjeni, neke ruke razdvaja. Da je nesreća htjela, pak da su Hrvati do danas sačuvali glagolicu kao svoje narodno pismo, koje li neprilike. Hrvati glagolicu, Srbi ćirilicu, Slovenci latinicu. . . . Isti troimeni narod, tri pisma. Kako bi se to dalo srediti, i koje li bi bile poteškoće! Bili se to dalo u praksi i državnom životu srediti, tako, da bi sva tri pisma ostala u kreposti. Držim, da bi nastupio jako zamršen odnošaj — opet jedan privilegij.

Danas su priznata oba pisma. Kako god poštivamo ovu odredbu, držimo ipak, da bi s praktičkoga gledišta i jednosti bilo dobro i najbolje, da se zavede u službenu porabu i u literaturu samo latinica, kao pismo svjetsko, pismo velikih kultura.

U praksi se je pokazalo, da je ćirilica zadavala mnogo neprilika. Poznajemo za cijelo službene kurzive ćirilice, kakovi nam često dolaze u ruke. Ako i znamo ćirilicu, u koliko nam ostalo u glavi iz škole, ako i čitamo štampanu ćirilicu, to nam

je mnogi ovakav kurzivan akt upravo predmetom studija, a tko može jamčiti, da i najsavjesniji čovjek krivo ne čita, i tako izradi krivo rješenje, a koji li gubitak vremena, ako se takav akt mora tumačiti tumačem, ili transkribirati. Nastati može i nedogledna posljedica i po podnašatelja i po onoga, koji riješava. Tako stoji kod nas, a kako li bude u slovenačkim zemljama, gdje se ćirilica nije učila. Poteškoće, gubitci vremena, a nijesu ni najozbiljnije zablude isključene. Moramo priznati, da latinicom pisani akt, ma bio pisan kako mu drago zamršenim pismom ne zadaje toliko posla, koliko onakav pisan ćirilicom. Mora se uzeti u obzir i to, da u našoj mladoj državi S. H. S. živi pretežno veći dio naroda, koji rabi latinicu, i koji se nije ni malo upoznao ćirilicom, ili ako i jest, nije tako, da bi mogao reći da znade perfektno. Znam, i oni Hrvati, koji poznaju ćirilicu, znadu je i pisati, nu ne kurzivno, već upravo tako kao da pišu krasnopis, slovo po slovo i polako.

Pa kako je tek neprilično za pretežni dio naroda države S. H. S. i to, što si uslijed nepoznavanja ćirilice ne može pružiti duševni užitak velike i krasne srpske literature. Srpska literatura mora postati našom zajedničkom tečevinom. Srpska knjiga ne smije biti ograničena samo na Srbe, ona mora uljesti i u seljačku kuću Hrvata i Slovenca, baš tako, kako i hrvatska i slovenska knjiga u kuću srpskoga seljaka. Braća istoga naroda mora da se upoznaju i pogledom na njihov duševni kulturni rad. To je naš zajednički interes, naš zajednički cilj, naša zajednička potreba.

Kad smo jedno, u jednoj slobodnoj državi, kad se povadjamo na drugim granama političkoga, gospodarskoga i kulturnoga života za velikim kulturnim narodima, kad dokidamo privilegija, kad nestaje staliških razlika, kad naš ustav zajamčuje ravnopravnost i slobodu, kad dokidamo razliku u kalendaru, kad se Srbija, Hrvatska i Slovenija utaplja u Jugoslaviji, kad niču novi i veliki kulturni nazori, kad stupamo u red velikih kulturnih naroda, približimo se takodjer velikim kulturnim narodima i njihovim pismom: latinicom. Zavedenjem latinice u uređovnom i gradjanskom saobraćaju, polučilo bi se mnogo ne samo pogledom na praktičnost, već pogledom na sve grane narodnoga socijalnoga, političkoga i gospodarskoga života. I tad bit ćemo potpunoma svoji: Srbin će nam dati svoje, a mi njemu naše: ono što smo duševno stvorili, i što ćemo u bu-

duće stvarati, tim više, jer smo našu literaturu — hrvatsku i srpsku, vazda smatrali literaturom jednoga naroda.

Poznato nam je, da je i u konservativnoj Rusiji bilo početaka s latinicom, a nema sumnje, da će kultura i tamo zavesti latinicu. Tako vidimo, da se i u Japanu priučavaju latinici, pače i zasukani Nijemci već dugo rabe latinicu, dok su Rumunji već odavna napustili ćirilicu.

Dok bi i napustili ćirilicu, držim, da se apsolutno ova učiti mora u školama, ne samo pogledom na naučnu stranu, već i pogledom na upoznavanje starije srpske literature, koju takodjer moramo poznavati.

Čuo sam iz ustiju nekoga znanca, koji svojim političkim mnijenjem stoji na stanovištu narodne federacije, da bi bilo vrlo povoljno, kad bi se uzela ekavština književnim jezikom i kod Hrvata. Nema ni krivo, ta ekavština nije ništa tuđega, ona je jezična osebina i u Zagrebu i u Ljubljani. I s pravopisnoga gledišta je ekavština zgodnija od svakoga drugoga narječja. S time bi se učinio velik korak u kulturnom interesu. To je ovdje nuzgredice spomenuto.

Danas nema više onakovih prilika, koje su radi nesnosljivosti Rima i Bizanta razdvojivale naš narod, nema više onoga uzburkanoga mora političkih i plemenskih oprijeka, što ga je uzburkala makinacija neprijatelja našega jedinstva, nema više onih upliva, koji su nas raztrajali: došli smo do spoznaje, da smo jedno i da u našem jedinstvu moramo tražiti našu jakost i narodnu budućnost. Danas smo jedno, a to pokažimo i pišmom. Pokažimo, da jedan dio našega troimenoga naroda odlaže svoj osebniak — ne radi Hrvata i Slovenaca, već rad samoga sebe i rad velikih ideja, koje su izvojevane krvlju najboljih sinova, rad ideje narodnoga ujedinjenja ne samo političkoga već i kulturnoga. I time ćemo i opet svijetu pokazati, da smo demokrati i napuštamo svaki privilegij u slobodnoj državi S. H. S.

Uvjeren sam ali, da će se ovo pitanje ako i ne odmah, ali s vremenom svakako riješiti — u interesu narodnoga jedinstva.

Zm. E. B.

† Kvirin Broz, zmaj Cesargradski I.

Spomen-listak Z. Jadranskoga.

Na 2. kolovoza 1918. iznenada smo saznali, da miloga i iskrenoga našega brata Kvirina Broza zm. Cesargradskoga I. nema više na životu.

Još dan prije smrti razgovarao je zdrav i po običaju šaljiv sa nekim znancima, još istu večer pred smrt pravio je s vrlo mlom svojom ženom osnove, što će raditi u vrtu, kad li ga pred jutro udari kap u moždane — i on ode brzo — kako je brzo i živio — Bogu na istinu.

Kada tko proživi deset do dvadeset godina u službi, u privatnom saobraćaju, u društvu često, svaki tjedan i dan — s čovjekom Kvirinova kova, kad se čovjek privikne na poštenu dušu, na iskreno srce i veselu ćud čovjeka — Kvirinova kova, pa mu onda taj dobri, mili i zlati drug, brat i prijatelj iznenada nestane: onda se osjeća neka praznina, neka pustoš i sve se ne vjeruje, da toga čovjeka nema više na životu.

I doista Kvirina Broza, našega vrloga nastavnika, našega miloga druga i brata u Zmaju nema više. Ostavio nas je prebrzo, prenaglo, iznenada — žalosne i zabrinute. A bio je drug, s kojim smo ne samo sproveli mnogi ugodan časak domjenka, već i mnogo radili, jer je Kvirin Broz bio čovjek obrazovan, načitan, stručnjak, čovjek koji je mnogo putovao, proučavao i proživjeo. Kako je od prirode bio brz i žustar, sangvinične naravi, rado je i pripovijedao mnogo u zbilji i šali, pa i po lovački . . .

Kvirin Broz rodio se je 27. II. 1860. u Klanjcu u Hrvatskom Zagorju od vrijednih roditelja, koji su iškolali i brata mu dra Ivana Broza, poznatoga hrvatskoga filologa. Kvirin se je posvetio učiteljskomu zvanju. Učiteljsku je školu svršio u Zagrebu, te je bio namješten učiteljem u svojoj domaji u Bedekovčini. Kad je ono bilo doba okupacije Bosne, morao je u vojnike, te je preživjeo toliko događaja, da bi o njima znao pričati po čitave dane i večeri. Zgode i ugodne, i šaljive i — tužne! . . .

Za rana se je dao na izučavanje prirodnih znanosti, te je bio izvrstan botaničar, vrtljar, a pogotovu lovac. Iza vojničke službe bio je namješten u Goli u Podravini, gdje je kao učitelj službovao blizu dva decenija. Tu se je i okučio i osnovao

svoju dragu obitelj koja danas žali za svojim dobrim ocem. Ubrzo je došao na glas ne samo kao dobar nastavnik, već kao vrstan vrtljar i uzoran pčelar. A sve što je radio bilo na vrtljarstvu, pčelarstvu, voćarstvu — uopće na polju gospodarstvenom, radio je ne kao diletant, već nakon ozbiljnih studija. S toga je i bio, uvaženi stručnjak i napisao više korisnih gospodarstvenih knjiga. (Pčelarstvo, Povrćarstvo, Kuničarstvo i dr.)

God. 1898. bio je premješten u Zagreb i kad je otvorena g. 1899. pri sv. Duhu nova pučka škola, imenovan bi tamo ravnajućim učiteljem, a ostao je na tom mjestu sve do svoje smrti. Pri školi je uredio uzoran školski vrt i pčelinjak. U Zagrebu ga je pčelarski pododbor gospodarskoga društva imenovao svojim tajnikom i izvjestiteljem, pa je kao takav širom domovine putovao i držao pčelarska predavanja i propagirao — pčelarenje s pokretnim saćem. Kao dobar pjevač našao je mjesta u „Kolu,“ a kao prijatelj unapređenju kulture — u društvu „Braće hrvatskoga Zmaja,“ gdje je još najradije boravio.

Kao nastavnik bijaše Kvirin Broz uvažen među svojim drugovima i obljubljen kod školske mladeži i šegrtā.

Podupirao je sve školske institucije, a bio i članom: „Hrvatskoga pedagoško-književnoga društva“ i „Hrvat. učiteljske štedne i predujamne i posmrtnē zadruge.“ Sve ga je voljelo, sve ga je milovalo, jer je bio čovjek — iskren i pošten.

To se je vidjelo i na dan njegovā pogreba 4. kolovoza 1918. Ma da je toga dana kiša lijevala kao iz kabla, sabralo se na Mirogaju ne samo sve zagrebačko učiteljstvo, već i odlično građanstvo s gradonačelnikom drom Stj. Srkuljem. Školski nadzornici: Erega, Fabijanović, Otoić i Šulek uz A. Vukovića, predsjednika „Hrvat. pedagoško-književnoga zbora,“ više članova odbora i „Braća hrvat. Zmaja“ sa zamjenikom vel. meštra, koji je bio otsutan iz Zagreba, dr. V. Deželićem na čelu dođoše, da smrtne ostanke nezaboravnoga Kvirina sprovedu do hladnoga groba. Kanonik g. Stj. Korenić blagoslovio je grob, a naš protonotar i rav. učitelj Stj. Širola oprostio se s pokojnim svojim drugom ovim nadgrobniē slovom:

„Žalobni zборе! — U danima prolijevanja krvi i ubijanja, u grozno ovo doba krvi i željeza — naša srca kao da su olēdenila. Kao da nas ništa ne iznenāduje i ništa nas ne plaši više . . .

Ali glas o nagloj smrti našega dragog Kvirina Broza, koji se u petak munjevom brzinom raširio po svem gradu, tužni taj glas, iznenadio nas je. potresao, usupnuo. . .

Je li moguće — pitali smo jedan drugoga — je li moguće, da onaj Kvirin Broz, koji se je još u četvrtak s večeri zdrav kao kremen poznatim svojim humorom šalio s nama, je li moguće, da taj čovjek ne živi više?

Pitamo i sada: Je li moguće, da naš planinar Kvirin, koji je sve slobodno vrijeme sprovodio u divnoj Božjoj prirodi, ne živi više? — Zar ne hiti u putničkom odijelu na vrh šumovita Sljemena? Zar se ne uspinje nad staroslavni Cesar-grad, gdje mu je i koljevka bila? Zar ne hrlji na plavi naš hrvatski Jadran, s kojega se eto upravo pred tri dana zadovoljan vratio?

Je li moguće, da taj jak i žilav, okretan, temperamentan i pun života čovjek u istinu ne živi više, da mu mrtvo tijelo leži eto sada u ovom svježem grobu?

Kruta nam i gorka zbilja na tešku našu žalost pokazuje, da je to moguće! . . .

Providnost je tako htjela i našega nezaboravljenoga Kvirina Broza nema više među živima!

Trenutak samo i prekinuta bi nit njegova zaslužnoga života . . .

Njegova prenagla smrt zavila je u crnu tugu čestite i odlične porodice Broza i Ivekovića, koje su tamo s hladne Sutle, iz ubavoga Klanjca, darovale hrvatskom narodu videne naučenjake i dične umjetnike, koje su i hrvatskoj školi poklonile vrsnoga nastavnika Kvirina Broza . . .

O, ljubljeni naš druže, Kvirine! Ostavljaš svoju milu i dragu ženu, svoju dobru djecu, svoju zlatnu unučad, svoju čestitu rodbinu, ostavljaš i nas svoje drugove, družice i tolike prijatelje, ostavljaš iznenada, neočekivano.

O, Kvirine! — Dugi je niz godina, što si ih proveo u školi kao vrstan učitelj. Odgojio si hrvatskom narodu stotine i stotine valjanih sinova i kćeri, koje sada plaču za svojim nezaboravljenim i dobrim učiteljem. Hrvatskim obrtnicima uzgojio si u šegrtskoj školi stotine mladih obrtnika, koji proliše suze za Tobom. — Te suze, najveća su Ti plaća i najljepše priznanje za Tvoj nastavnički rad.

Kao iskusan i odličan učitelj pozvan si bio u povjerenstvo za ispite, što osposobljuju mlade nam učitelje za njihovu učiteljsku školu.

„U prirodi sam nikao i u prirodi odrastao“ — znao si često reći, a zato si je toliko ljubio.

Ta ljubav djelovala je na Te, da si svom dušom prigrlio gospodarstvo i da si na gospodarskom polju uzorno radio svega svoga života.

Ne samo da si kao vrstan pčelarski stručnjak pisao knjige, da narod hrvatski uputiš u racionalno pčelarenje, već si i širom domovine naše putovao, da praktično poučiš narod, kako se razumno pčelari. Tvoja krasna i poučna predavanja iz pčelarstva, što si ih držao od Drave i Dunava do Zrmanje hladne, spominjat će se u dalekoj budućnosti, kad nas i ne bude više.

A tek vrtljar kakav si bio! Ne — kao onaj, što prevrće zemlju, samo da sadi, što mu treba . . . Ne! Ti si pratio literaturu, Ti si prevrtao učene knjige, Ti si pravio praktične pokušaje u svome vrtu, Ti si uzgajao male vrtljare u svom uzornom školskom vrtu; Ti si u dva izdanja napisao krasno „Povrčarstvo, što ga je književno društvo sv. Jeronima u tisuće primjeraka poslalo u hrvatski narod. I Tvoje pouke nijesu ostale glasu pustinji.

Tvojih radova ima u velikom djelu: „Uputa u gospodarstvo“, a tko bi izbrojio mnoge Tvoje gospodarske članke, rasijane po različnim listovima! Tako si Ti, Kvirine, radio za svoj narod!

Vidjeli smo Te svagdje u redovima učiteljskim. Ti si najozbiljnije shvaćao učiteljski poziv i pomagao sve učiteljske institucije. Sada je izgubila s Tobom, Hrvatska učiteljska štedna i pripomoćna zadruga člana svoga ravnateljstva i vjernoga pomagača, a „Hrv. pedagoško književni zbor“ gubi s Tobom svoga dopisnoga člana.

Kao ljubitelj kulturnoga rada, bio si prijatelj i društvu „Braće hrvat. Zmaja“, koje Ti također iskazuje posljednu poštu; zdušno si vršio tajničke funkcije pčelarskoga pododbora našega „Gospodarskog društva,“ a i naše pjevačko društvo „Kolo“ gubi s Tobom svoga člana.

I na polju našega javnog dobrotvorstva stajao si među prvim muževima. Poznavajući jadne prilike naše sirotinje zauzimao si se kao odbornik u humanitarnom društvu „Dobrotvoru“

za ubogu školsku dječicu. Mnogi Tvoj lijepi prijedlog priveo je već „Dobrotvor“ u život. U znak velike tuge zavio se „Dobrotvor dom“ u crn barjak, a stotine uboge dječice plače za Tobom . . .

Svuda si rado sudjelovao onom požrtvovnošću, kojom se odlikuju naše plemenite i poštene zagorske duše.

A sve Te je štovalo i ljubilo, pa zato toliki žale za Tobom: Za Tobom žali Tvoja dobra žena, Tvoja mila djeca i mnogobrojna Tvoja rodbina. Za Tobom žali i onaj dobri naš hrvatski narod u pitomoj Podravini od Hercegovca do Gole; za Tobom žale dobroćudni Zagorci, Tvoji zemljaci. — Za Tobom žali učiteljski zbor duhovljanske pučke škole, koji je izgubio svoga vrsnoga ravnatelja. — Za Tobom žali naša prijestolnica, jer je izgubila izvrsnoga nastavnika. — Za Tobom žali i draga naša otadžbina Hrvatska, jer je izgubila ozbiljnoga i zaslužnoga kulturnoga radnika!

A što ćemo bez Tebe mi, — Kvirine dragi, Tvoji drugovi i družice, Tvoji prijatelji i pobratimi? — Tko će nas odsada savjetovati, tko će nas bodriti svojim zanosom? — Tko će nas vedriti i veseliti svojim humorom? Tko, Kvirine, tko, — kad si nas ostavio tako naglo i neočekivano? O, Kvirine! — Tvoja vedra i čista, prava i poštena hrvatska duša — vinula se gore u nebeske dvore. — Tamo je zacijelo našla pravednu platu za sva ona djela, što si ih za života davao svome domu i rodu!

Tijelo Tvoje, nezaboravljeni Kvirine, predano je evo materij zemlji.

Praštamo se s Tobom, Kvirine! Suznih očiju praštamo se s Tobom, a iz grudiju naših kidaju se uzdasi. — Vapaj naš leti onamo gore — pod Nebesa, pred prijestolje Svevišnjega, da ga skrušeno moli, neka blagom utjehom svojom utješi ras-cviljenu Tvoju obitelj i svu rodbinu; neka utješi i sve nas — Tvoje drugove iz škole i prijatelje iz društva. Bolna srca i teške duše praštamo se s Tobom, Kvirine, i u času ovoga rastanka primi posljednji naš pozdrav. Zbogom družo! Zbogom, Kvirine!

Počivaj u miru! Laka Ti bila ova hrvatska zemljica!

Nad ovim Tvojim grobom kliču svi oni, koji su s Tobom radili, koji su Te poznavali! Slava Ti!

Kvirin Broz bio je odavna veliki prijatelj našega društva i dugo želio u naše društvo pristupiti. Želio je postati redovnim bratom, što mu napokon uspjelo, kad je dozvoljavao numerus clausus, i primljen pod matičnim br. 248. 16. I. 1918. Primio je bratsko zmajsko ime zmaja Cesargradskoga I. Još kao nečlan rado je zalazio u naše društvo, gdje je nalazio stare vjerne svoje drugove i prijatelje. Sva naša braća vrlo su ga voljela, jer je svojom šalom i pričanjem znao vrlo dobro pozabaviti društvo. U pričanju, svojih doživljaja bio je hrvatski „Münchhausen“, te daleko u tom nakriltivao pače i našega velikoga meštra. Kad su si obojica tako znala pričati svoje događaje iz života, obojica su pomno slušala, kao da jedan drugomu vjeruje . . . Kod toga bilo je mnogo iskrenoga smijeha. Nebrojeno puta smo ga molili, da ove svoje „događaje“ napiše, jer bi takovom knjigom bio znatno popunio hrvatsku literaturu ove vrsti. Na to bi odgovorio, da pripovijedati može, ali napisat mu se neda. Već smo smišljali, da to stenografiramo, a možda bi i bili, da nam je proživio.

Njegova vesela i iskrena ćud veoma nam manjka u društvu, jer nas je on često ugodno pozabavio. Pak i u ozbiljnom radu doprinjeo je mnogo u našem društvu.

Danas ga nemamo u svojoj sredini, nu zato nam je u srcu topla i lijepa uspomena, te ga se često bratskim srcem sjećamo.

Brate zmaju Cesargradski snivaj pokojno u hrvatskoj zemlji, koju si toli žarko ljubio! Slava ti, a medju nama trajna bratska spomen!

Gradska knjižnica i muzej g. 1918.

Obje ove kulturne institucije grada Zagreba stoje pod upravom našega društva B. H. Z., a pod osobnim vodstvom i odgovornošću našega vel. meštra. I ove godine je grad. knjižnica lijepo vršila svoju zadaću, akoprem se je moralo vrijeme porabe restringirati zbog ogrijevnih i rasvjetnih neprilika. Bila je dnevno otvorena od 9 u jutro do 1/2 s. poslije podne. Knjižničarsku službu vršila je do 15. X. gospodjica Zora Bitanc, a od toga dana g. Miroslav Pristojković. Oboje su to činili osobitim marom i savjesno, što im i ovdje priznajemo.

Poraba čitaonice, u kojoj stoje na raspolaganje gotovo sve zagrebačke novine, pak i nekoliko izvanjskih; te 63 časopisa, bila je obilna. Tu je čitalo koje knjige koje časopise i novine oko 16 tisuća čitača. Stalnih čitača s iskaznicom bilo je 360, koji su na 6746 posudnica uzajmili na čitanje 7299 djela. Najviše je čitano mjeseca januara 1016 djela, a najmanje mjeseca decembra 453 djela. Na 31. XII. ostalo je vani posudjeno 652 knjige; prema lane za tri manje. Tečajem g. 1918. povećana je knjižnica za 198 svezaka, od toga je pridošlo od grada censurnih primjeraka 42, kupljeno je 109 djela, a darom stečeno je 47 svezaka.

Od više godina natrag bori se knjižnica s pomanjkanjem prostora, tako da su se morale police smjestiti i u grad. muzeju. Nu i ovo već ne zadovoljava velikomu prirastu knjiga. Odjel rukopisa umnožava se prilično, te već u njem imamo veoma zanimljivih stvari. Rijetkosti se takodjer pohranjuju u posebnom odjelenju, a tako i „Croatica“ do Gaja i „Zagrabiensia.“ Od ovih potonjih uspjelo je upravi pribрати već lijepu zbirku počam od Vitezovićeve tiskare pak do Gajeve.

Gradski muzej takodjer je g. 1918. napredovao. Ima tu sijaset interesantnih predmeta i starina grada Zagreba. Nu i tu se borimo s pomanjkanjem prostora, tako da je muzej danas kao kakovo skladište, te sve ni ne može biti onako izloženo, kako bi to moralo biti. Zato se muzej ne može učiniti opće pristupačnim, već samo uz prethodnu prijavu kod uprave.

Napokon spominjemo i gradski arkiv, koji se nalazi u pohrani u kr. zemalj. arkivu. I za ovaj možemo reći, da se pod neposrednom upravom našega vel. meštra, lijepo sredjuje, tako da će doskora biti ne samo unutarnjim uredjenjem već i vanjskim licem vrlo lijepo uredjen. Tekar kad osvanu normalna vremena, moći će se cijeli arkiv pometati u shodne fascikule od ljepenke, što je danas horentno skupo, dok je pred rat takav fascikul stajao 30 filira skupa s tiskanom naledjnom oznakom.

Ma da se nailazi na zapreke pogledom na prostor, to ipak uprava knjižnice i muzeja nastoji svakom zgodom, da što više pribere za ove institucije. Istom onda, kad budu ove institucije dobile dolične prostorije — kako se i kod grada hoće: u starom nekoč Plemićevom dvoru — navodnom Cistercićskom samostanu na Dolcu, — onda će se istom vidjeti kakovo lijepo blago

posjeduju, što je brigom B. H. Z. sabrano onom malom dotacijom, što ju daje grad za knjižnicu i muzej. Vidit će se, da nije toliko novac odlučan, koliko mar i briga, koju naše društvo ulaže oko ovih kulturnih institucija našega glavnoga grada Zagreba.

Naše je društvo g. 1911. izdalo katalog zabavnih djela grad. knjižnice, koji sadržaje oko 3000 djela. Potreba je, da se izda novi, jer se je zabavni odjel povećao na kojih 12 tisuća djela. Rukopis za ovaj novi katalog je gotov, samo čekamo povoljne štamparske prilike. Time ćemo znatno olakotiti porabu zabavnih knjiga, koje se ponajviše čitaju.

Uprava grad. knjižnice i muzeja.

Uspomene.

Ove godine 1918. minulo je deset godina, što je naše društvo B. H. Z. zamislilo ili izvelo neka kulturna djela ili je izvedena koja društvena stvar. God. 1908. događalo se u društvu slijedeće:

26. II. Kućnu zabavu u Hotelu „Liebald“.

1. III. O 25-godišnjici umjet. djelovanja brata zm. Tuškanečkoga (Tose Lesića) počašćuje ga naše društvo srebrenim vijencem.

9. IV. Konferencija u Kamenitim vratima glede osnivanja pučkih knjižnica kod grad. škola u Laščini, Trnju, na Pantovčaku i u Horvatima, te kod sv. Duha, sve u Zagrebu.

16. VIII. Zmajski izlet u Žumberak.

16. IX. B. H. Z. potiču pitanje, kako da se sačuva histor. spomenik grada Zagreba. Cistercijski samostan na Dolcu

28. XI. B. H. Z. mole kod kralja amnestiju za uspomenu Petra Zrinskoga i Krstu Frankopana.*

14. XII. Velika društvena zabava u svratištu „Tri gavrana“ u spomen 500-godišnjice osnutka zmajске družbe po kralju Sigismundu 1408.

31. XII. Zmaj Klokočki (Dr. Deželić) prestao upravljati gradskom knjižnicom u Zagrebu, koju upravu od društva preuzima zmaj Brloški (E. Laszowski).

Predavanja.

Do konca g. 1917. priredilo je naše društvo 112 predavanja.

God. 1918. držano je u društvu B. H. Z. razmjerno malo predavanja.

U svemu bila su tri predavanja i to:

113. 20. II. E. Laszowski zm. Brloški: „O hrvatskim historijskim geslima. Vidi na str. 1.

* Odbijeno! Nu kasnije su naša braća zm. Brloški i zm. Klokočki dokazali u zasebnoj brošuri, da je pomilovanje Zrinskoga i Frankopana uslijedilo još g. 1686. Pa da i nije, danas je to irelevantina.

114. 18. III. Dr. Velimir Deželić zm. Klokočki: „Petar Pre-radović i tajinstveni svijet.“ Otisnuto u „Hrvat. Prosvjeti“ 1918.

115. 15. XII. Dr. Milan Krištof zm. Podsusjednik: „Zgode i nezgode s moga zvaničkoga puta s ciljem u Švicarsku.“ Vrlo zanimljive epizode s puta na Rijeci, u Beču, u Trstu, na Piavi, u Trevizu, Milanu, Rimu Brindiziju, na Krfu i preko Mostara u Zagreb.

Spomenici.

Spomenploča Pavlu Vitezoviću. Još 14. XI. 1917. zaključilo je naše društvo provesti akciju, da se Pavlu Vitezoviću, slavnom Hrvatu i Sveslavenu podigne spomenploča u Beču na kući, u kojoj je umro. Naš povjerenik i brat zmaj Trsatski izvjestio nas je iz Beča, da je u matici mrtvih župe sv. Stjepana našao ubijeno: † 21. januaria 1713. Der wohlgeborene Herr H. Paul Ritter Freiherr der Röm. Kais. Majestät Vicekommisarius zu Liga ist beim Goldenen Bären am Alten Fleischmarkt an Lungenkatharr, alt 61 Jahre gestorben.“ Naš povjerenik ispituje dalje po bečkim arhivima i u grad. muzeju, da se ustanovi, koja je to kuća „Goldener Bär am Fleischmarkt.“ Kako će ova naša namjera u današnjim prilikama uspjeti, ne znamo.

Spomenici palim junacima. Već godine 1916. nikla je u našem društvu zamisao, da se stvori odbor, koji bi imao zadaćom posvetiti brigu spomeni palih naših junaka u svjetskom ratu. Došlo je do nas i jedan predlog sa strane zapovjedništva 25. domobran. pukovnije, nu poradi nekih zapreka, nije to došlo do ostvarenja. U tu svrhu predala nam je naša domaća umjetnica, kiparica gdjica Mila Wod dva modela za ovakove spomenike, što smo sa zahvalom primili.

Osobne vijesti.

Novi članovi: Mat. br. 248. Kvirin Broz, zm. Cesargradski ravnaj. učitelj u Zagrebu, redovni — 249. dr. Milan Miličić, zm. Majdanski, grad. kot. liječnik u Zagrebu, redovni. Primljeni 16. I. 1918. — 250. Franjo Horvatić zm. Starigradski II., župnik u Jakuševcu. Utemeljitelj — 251. Ivan pl. Žigrovčić zm. Pretočki, ban. savjet. u m. u Zagrebu. Redovni. — 252. Nikola Maraković zm. Lebernički, ravnat. trgov. škole. Redovni, — 253. Josip Knežić zm. Gorički, kroj. obrt. u Zagrebu. Utemeljitelj. — 154. Dane Ivakić, zm. Vučedolski, domobr. satnik u Zagrebu. Redovni. — 255. Franjo Križanec zm. Kraljevački, domobr. puk. krojač u Zagrebu. Utemeljitelj. — Primljeni 27. III. — 256. O. Makarije Križan zm. Cernički II., gvardijan franj. samost. u Cerniku. Redovni dosad priznanik. Prim. 10. IV. — 257. Jovan vit. Milekić zm. Vetovački, sveučilištarac. Utemelj. — 258. Maksimilijan Jurčić zm. Kalnički, župan. škol. nadzornik u m. — 259. Gjuro Cesarić zm. Cesargradski II., zem. šumar. nadzornik. — 260. Vjekoslav Bauer zm. Jaskanski, nadšumar u m. Redovni. Primljeni 8. V. — 261

Rudolf Pilko, zm. od Pantovčaka, ravnaj. učitelj u Zagrebu. Redovni — 262. Eugen Mikšić zm. Gajski, trgovac, Utemelj. — 263. Milan pl. Praunsperev zm. Podlivorački, satnik auditor. Redovni. — 264. Petar pl. Gvozdanović zm. Žumberački, kućevlasnik. — 265. Stjepan Strocinger zm. Petrovski, obrtnik. Utemeljitelji. Primljeni 26. VI. — 266. Miroslav pl. Rimay Zm. Gidoselski II., pristav pomoć. ur. vlade. Redovni. Primljen 28. XII.

Društvene vijesti.

Društvene zabave i domijenci. Bene tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Uz svoj društveni rad, priuštuje si naše društvo i ugodnu lijepu zabavu. Naše su zabave voljke u krugu naše braće i njihovih obitelji, pak i prijatelja našega društva. Domijenci i zabave upriličuju se u našim društvenim prostorijama (Ilica 98. dvorište I. kat). Domijenci za braću su svake srijede u pol 8 sati na večer, te nedjeljom (neredovito) u pol 5 poslije podne. Zabave se upriličuju po više puta u godini, a tu učestvuju i obitelji Zmajeva.

Zabava na Silvestrovo 1917. bila je veoma ugodna, a na njoj skupilo se je lijepo društvo. U ugodnom razgovoru, šali i pjesmi dočekalo se Novo ljeto 1918., koji je uz oprosnu govor godini 1917. pozdravio veliki meštar. U 1 sat se je društvo razišlo.

Tekom god. 1918. priredilo je naše društvo više veoma ugodnih i dobro posjećenih društvenih zabava. Sve u svojim društvenim prostorijama. Te zabave imale su intimni obiteljski značaj, te su bile dobro posječene od članova obitelji zmajskih, a počastili su ove zabave i nečlanovi, dovedeni po članovima društva. Na ovim zabavama, sudjelovali su iz naklonosti prema društvu i odlični umjetnici, koji su svojim umjetničkim sudjelovanjem zasladili časove naše zabave.

Zabave i slave bile su ove:

Zabava na pepelnicu 13. II. bila je zasladjena ugodnim i biranim slijedom glazbe i pjesme. Iz osobite naklonosti prema našem društvu sudjelovali su: gđja Irma Polak sa kćerkom gđjicom Verom, gg. Gjuro Vilković, R. Roskamp i Svetozar Stančić, a osim ovih čulo se i dražesno pjevanje gdje. Tonke Deželić, supruge našega zamjenika vel. meštra i gospojice Zlate Stilinović, dok je g. Franjo Stipetić, pozabavio društvo svojim uspješnim šalama. Sabralo se 58 osoba, a među njima vidili smo našeg člana g. ban. savjetnika Gustava pl. Koretića i odličnoga gosta g. ban. savjet. Ilyana pl. Žigrovića. Improvizirani slijed glazbenih točaka, kao i pjesme, bio je obilan: 27 točaka

18. III. Preradovićeva slava. (s 19 točaka programa) Vidi na str. 17.

28. IV. Godišnja Jurjevska slava.

31. XII. Silvestarski domijenak, koji je u brojnom krugu braće zmajeva i njihovih obitelji krasno uspjelo.

Društvo čitaonica. Počam od I. X. 1917. uredilo je naše društvo u svojim društvenim prostorijama čitaonicu za svoje članove, koja je bila dnevno otvorena od 5—8 sati na večer. Na raspolaganje imali smo sve zagrebačke.

novine, neke vanjske te 42 časopisa, koji zabavna toli znanstvena. Na žalost je posjet bio veoma slab, tako, da se nije isplatio trošak ogrijeva i rasvjete. Stoga smo bili prisiljeni obustaviti ovu uredbu 15. decemb. 1917.

Odlični posjeti. I ove godine bilježi naše društvo više ugodnih posjeta u svojoj sredini. Među prvima imalo je društvo u svojoj sredini čast pozdravit (l. V.) velikoga slovenskoga skladatelja g. Viktora Parmu, koji je svojim glazbenim produkcijama razdragao zmajska srca.

Osim toga počastio je kuglaški klub pjevačkog društva „Kola“ zmaj. stan svojim korporativnim posjetima na Cvjetnicu, te 11. V. i 16. XI.

Društveni stan. Od 1. decembra 1915. imade naše društvo svoj zasebni stan, u Ilici br. 98. Time je pružena društvenim članovima prilika da se mogu sastajati na doličnom mjestu, i izmijenjivati svoje misli na polju svoga kulturnoga rada. Kroz minule jur tri godine, ustanovljeno je, da ova uredba mnogo vrijedi za društvo. Stan se plaća posebnim prinosima članova. Taj prinos iznosi mjesečno ciglu 1 krunu, a ima nekoliko članova, koji i veći iznos davaju.

Za držanje reda u zmaj stanu i poslugu uzelo je društvo još g. 1917. jednu posluškinju, koja je ali 1. julom 1918. otpuštena, jer je stan predan na porabu vel. meštru, koji je u njem stanovao do 11. novembra. Bilo mu je to učinjeno iz usluge, jer je vel. meštar ostao bez stana.

Kroz to vrijeme, dašto da je vel. meštar nosio sve troškove stana.

U to razdoblje sastajalo se je društvo na krugljani u Kuxovićevoj ul. br. 19, koju je od 10. jula do 15. oktobra dobilo; na porabu od preužv. gospodje Tomašičeve. Sastajalo se je ondje naše društvo svake srijede. Od 11. novembra počelo se sastajati u svom stanu.

Kako danas prilike stoje, naročito pogledom na stanbene prilike u Zagrebu, zaključio je odbor B. H. Z., da se zmaj. stan u Ilici 98. napusti i zamijeni drugim, odnosno, da svoju poslovnicu na temelju stare dozvole sa strane grada Zagreba prenese natrag u Kamenita vrata. Tako je za ljučeno, da se od 15. januara premjesti društvena poslovnica u Kamenita Vrata.

Intimne proslave. 23. II. proslavio je u našem društvu brat zmaj Bijenički (Fr. Šaban) svoju prvu štampanu radnju, koja je otisnuta u Vjesniku zem. arkiva. (Zbirka histor. napisa). — 10. IV. proslavljena je inštalacija brata zmaja Cerničkoga II. (O. Makarije Križan) kao redovnoga brata. — 22. V. Proslavljeno je narodjenje sina brata zm. Bjelovarskoga II. (prof. Milan Stahuljak). — 9. XII. proslavljeno je naimenovanje brata zmaja Velikotaborskoga, (Iv. Surme), kojim je naimenovan računar. savjetnikom. — 12. XII. proslavljeno je proglašenje kraljevstva S. H. S.

Za srpsku siročad. Na domljenku zmajskom na Silvestrovo 1918. sastalo se je nekolicina zmajeva, da se oproste čedno i dostojno s godinom, koja je narodu našem donijela ujedinjenje i slobodnu državu. Pozdrav novoj godini bila je riječ namijenjena bijedi srpske siročadi u Srbiji. Tom zgodom sabrano je 63 K. što je izručeno povjereništvu za socijalnu skrb, da to privede svrsi.

Silhuete B. H. Z. Naš brat zmaj Fruškogorski ukrasio je naš društveni stan veoma uspješim silhuetama naše braće u naravnoj veličini. Tu su do sada silhuete ove braće: Zm. Brloški, Klokočki, Bijenički, Riječki,

Slemenski, Baški, Velikotaborski, Štavnički, Giganski, Nehajski, Koprivnički, Bogočevački, Podsusjedgradski, Sisački, Jadranski, Karpatski, Tuškarnački, Brinjski, Ljubljanski, Kompoljski, Svemislički, Bjelovarski II., od Kameniti vrati, Hrčički, Opatovinski, Petrinjgradski, Modruški, Kupskobrodski. Ove potonje dvije izradio je brat zm. Zagorski. Osim ovih izradio je zmaj Fruškogorski i silhuetu O. Vjek. Maruna, poznatoga našega arkeologa, koji je posjetio naše društvo.

Zdravstvo. Kad su početkom g. 1918. vladale u Zagrebu boginje, pobrinulo se je naše društvo, da se članovima i njihovim obiteljima omoguću što lakše cijepjenje protiv boginja. Tako je velik broj naših članova i članova njihovih obitelji cijepjeno u društvenim prostorijama, što je obavio naš brat zm. Kupskobrodski, dr. Dane Riessner dne 6. maja.

Zmajski muzej. Gospodja Antonija Kassowitz-Cvijić izručila je 7. X. 1910. našem društvu skapulir Vatroslava Lisinskoga, što ga je veliki pokojnik nosio na svojim grudima od vremena svoga polaska u Prag g. 1847. do pod svoju smrt, kad je isti objesio o vrat svojoj nećaki Tonki, kasnije udatoj Cvijić, majci darovateljice.

4 XII. Preuzelo je naše društvo od 25. domobran. pukovnije njezina ratni muzej do 300 predmeta. Oboje pohranjeno je u prostorijama gradskoga muzeja. Hvalimo na iskazanom povjerenju!

Zahvala Braći hrv. Zmaja. Pošto mi je bio novi vlasnik kuće na Prilazu 24. otkazao, jer je hotio sam useliti, to sam bio prisiljen 1. julom 1918. seliti. U teškim prilikama stanbenim nijesam našao stana. Tako sam ostao kako se veli na zraku! Tu svoju nevolju saopćio sam na odbor. sjednici našega društva 26. juna. Odbor mi je ponudio, da se sklonem u zmajske prostorije. Primio sam to sa zahvalom, koju i ovim putem izričem mojoj braći Zmajevima. Tako sam u zmajskom stanu bio djelomice nastanjen od 1. VII.—11. XI. 1918. *Vel. meštar Zmaj Brloški.*

Zmajska himna. Još g. 1907. ispjevao je pjesnik i naš vrli brat zmaj Klokočki (dr. Deželić) zmajsku himnu, koju je ukajdio brat zm. Riječki (Ivo Muhvić). Kajde i riječi priopćene su u našem jubilarnom kalendaru za g. 1916. Nu to je vrlo sitno oštampano, pak se teško rabi. Vrlo bi nam bilo milo, da se ova naša himna što bolje ne samo među Zmajevima već i u javnosti raširi i upozna. To učiniti možemo samo ako naša braća kod toga pomognu. S toga molimo, koli našu braću, toli i prijatelje naše, da se na ovu predbroje uz obvezu, da će uzeti i platiti po koji istisak, ista će biti udešena za glasovir sa podmetnutim tekstom. Komad stojati će 3 krune. — Narudžba (bez novaca — plaćat će se pouzećem) neka se šalju na ruke vel. meštra E. Laszowskoga Zagreb, Zmaj. arkv.

Arkiv B. H. Z. Marom našega vel. meštra, pak protonatora zm. Jadranskoga i njegovoga bivšega zamjenika brata zm. Pisarskoga († Svetislav pl. Gaj) pomno su pohranjivani svi spisi našega društva počamši od prvoga dana opstanka njegovoga. Vel. meštar i pok. brat zm. Pisarski uredili su već g. 1914. sve društvene spise po sadržaju njihovom u zasebne grupe (fascikule). Ovi su fascikuli vezani u sveske, tako da svako društveno djelo zaprema jedan ili više svezaka. U svakom su svesku spisi poredani kronološkim redom, a ovima su dodane i novinske vijesti

Tako imade naše društvo potpuni sistematski ureden prijedlog sveukupnoga svoga rada. Dosad ima ovakih vezanih svezaka preko 50. Isto se događa i s novijim spisima.

Evo na taj način bit će sačuvano mnogo toga što će pružiti budućem naraštaju mogućnost zaviriti i u intimnije djelovanje našega društva. Nadamo se, da će sve to biti i ostati časnom uspomenom na naš kulturni rad. Tako je isto zanimljiva i „Spomenica“ društvena, u koju se bilježe uspomene na društvene domijenke i zabave. I tu će se naći lijepih uspomena na intimnost našega društva, te će se vidjeti, da su i ovi domijenci bili namijenjeni duševnom užitku, koji je u skladu s našim kulturnim radom. —

Zmajska koračnica. Prije nekoliko godina izdala je knjižara M. Breyer (brat zm. Križevački) u Zagrebu u svojoj nakladi kompoziciju našega brata zm. Bjelovarskoga I. (prof. Vladimir Stahuljak) „Zmaj“, koračnicu posvećenu „Braći hrv. Zmaja“, udešenu za glasovir. Cijena 80 fil. Upoznavamo našu braću na ovu lijepu kompoziciju, koje je dio utrška namijenjen društvenim svrhama. —

Molba na B. H. Z. Umoljavaju se naša B. H. Z. da nam priposlati izvole svoju fotografiju s autografom na njoj, u koliko to već učinila nije. Želimo posjedovati fotografije naše braće u društvene svrhe. Iste neka se šalju na ruke vel. meštra E. Laszowskoga. —

Potpore, zapisi i zaklade.

Naše je društvo primilo od Banke za Podravinu u Gjurjevcu prinos od 10 kruna. Ističemo, da se ova rodoljubna banka svake godine od natrag više godina, redovno sjeca našega društva istim prinosom. To je ujedno jedini novčani zavod u Hrvatskoj, koji to redovno čini. Malo ali od srca i korisno. Srdačna hvala!

Kotarski sud u Rumi, obavijestio je naše društvo, da je neki Mijo Balvan u Razmiletiću u Bačkoj namijenio „Društvu književnika u Zagrebu za osnivanje pučkih knjižnica“ legat 242:52 K. držeći, da je to društvo istovjetno s našim. Našim podneskom od 12. juna 1918. prihvatili smo taj legat — da što samo ako se ova istovjetnost ustanovi.

Legat od 300 K, što ga je našem društvu namijenio pok. Franjo Zavrlić, poslije smrti gdje Marije Krainčec, prihvatili smo našim očitovanjem br. 74. od 26. V. 1918.

Zaklada. Zakladi za prijenos Zrinsko-Frankopanskih kostiju iz Wienerneustadta u domovinu, koja već postoji kod našega društva, doprinjeo g. Ante Delak 31. III. iznos od 120 K. Ovime mu toplo zahvaljujemo.

Društveno glasilo.

Naše glasilo „Hrvatski Zmaj“ lijepo je primljeno u društvenom krugu, pak i kod nečlanova. Pošto je ovo glasilo štampano u vrlo ograničenom broju, tek u nekoliko primjeraka više nego li je članova, to imade dašto vrlo malo pretplatnika nečlanova. Glasilo je lih za društvo i njegove članove, i ne ide se za tim, da se odviše raširuje. Pak i ovako je naše glasilo npoznalo mnoge s našim radom, i donijelo nam je nekoliko vrsnih novih članova. Poteškoće, koje su nastale uslijed štamparskih prilika, prouzročile su, da je naše glasilo zapelo, i s toga evo izdajemo cijelo godište najedamput. Ovaj put možemo reći, da je naše glasilo neke ruke društven izvještaj za g. 1918.

Unatoč tomu, što je trošak tiska visoko poskočio, to pretplata za nj ostaje nepromijenjena tj. za članove 2 K, a nečlanove 4 K, umoljavamo s toga članove B. H. Z. da eventualno zaostale pretplate priposlati izvole na adresu, koja je na glavi lista navedena (Tiskara C. Albrecht, Zagreb, Duga ulica 26.)

Mnjenje o našem glasilu. Kad je izišao 1. broj našega društvenoga glašila, pisao je „Hrvatski dnevnik“: Sarajevo 6. VII, 1917. u br. 165. „Hrvatski Zmaj“ (osvrće se na sadržaj) . . . Već ova prva sveska obećaje ispuniti jednu potrebu u našoj naučnoj knjizi. Kako društvo B. H. Z. uživa velike simpatije u hrvatskom narodu, sigurni smo, da će se ovo lijepo društveno glasilo simpatično primiti.“

Istinita anekdota. Prve godine opstanka našega društva, sastadoše se u tiskari Šolčevoj u Gajevoj ulici u Zagrebu naš brat Z. K. i p. B. d. S. Razgovaraše.

P. B. Kako ste molim Vas mogli nazvati vaše društvo „Braćom hrv. Zmaja“ — ta zmaj znači vraga, zlo, neman . . .

Z. K. Svakako, ali naš zmaj je onaj kojega i sv. pismo hvali.

P. B. Kako to, kad sveto pismo svagdje zmaja prikazuje simbolom zla.

Z. K. Svakako, ali u Psalmu 149. doslovno stoji: Omnes dracones et abysi maris laudant dominum. (Svi zmajevi i ponori (Vuk: veleribe) mora slave gospodina.)

Time je završen razgovor.

Opaska k članku na str. 13. Prema zaključku našega odbora ima se u našem glasilu iznašati nekrolog svakoga pokojnoga redovnog brata, pak i slika svakoga umrvšega člana uprav. odbora. S toga ovom zgodom donosimo naknadno nekrolog i sliku brata Krmpoljskoga, kao člana uprav. odbora. —

Erata corrige. Na str. 3. potkrala se znatna pogriješka. Grčki citat ima glašiti „Ἐκρηγῆς, εὐκλεδῆς, εὐκλεδῆστος, κλάδος“. — U 11. retku odozgor iza „Enghiea“ ima se umetnuti ὄ: rabili pristaše istoimenog vojskovodje.

Književna izdanja Braće hrv. Zmaja.

Cijene su ustanovljene po odborskoj sjednici BHZ. 5. II. 1919.

I. Deželić Velimir dr. Dva brata Ivan i Ljudevit Tomšić K	1.—
II. Laszowski Emilij v. m. Zmajaska družba kralja Sigismunda	" —80
III. Kukuljević-Sakcinski Božidar. Mladost Ivana pl. Kukuljevića-Sakcinskoga	" 1.—
IV. Barle Janko. Slika sv. Kümernisse u kapeli u Velikoj Mlaci	" —50
V. Širola Stjepan. Zmaj kućni. (Draco domesticus)	" 1.—
VI. Širola Stjepan. Slovenac i Hrvat	" 1.—
VII. Deželić Velimir dr. i Laszowski Emilij. Kostić Petra Zrinskoga i Frane K. Frankopana	" 2:20
VIII. Širola Stjepan. Stošova slava	" —80
IX. Deželić Velimir dr. O evoluciji modernih knjižnica	" —80
X. Širola Stjepan. Družba „Braće hrvatskog Zmaja“	" —60
XI. Bojničić Kninski Ivan dr. O plemstvu	" 1.—
XII. Laszowski Emilij v. m. Matija Vlacić Franković	" 1:20
XIII. Kučera Oton dr. Četiri nebeske zemlje	" 1.—
XIV. Širola Stjepan. Dvije hrvatske kulturne slave	" 2.—
XV. Širola Stjepan. Naš kulturni rad	" —60
XVI. Deželić Velimir dr. Julije Slowacki	" 1.—
XVII. Širola Stjepan. Gajev spomenar	" —80
XVIII. Horvat Rudolf dr. Kako je Koloman došao na hrvatsko prijestolje?	" —60
XIX. Fančev dr. Ferdo Rusan	" 2:20
XX. Širola Stjepan. Kulturno slavlje u rožegi	" 1.—
XXI. Deželić Velimir dr. Dr. August Harambašić	" 1:40
XXII. Deželić Velimir dr. Zmajevi u pjesmi i priči	" 2.—
XXIII. Brusina Branimir. Andrija Fijan	" 1.—
XXIV. Deželić Velimir dr. Emilije Laszowski	" 1.—
XXV. Horvat Rudolf dr. Životopis dra. Velimira Deželića	" 1.—
XXVI. Gaj Svetoslav „Braća hrv. Zmaja“. Osvrt na društveni rad	" —60
XXVII. Rudolfo Strohal. Hrvatska glagolska knjiga	" —60
XXVIII. E. Laszowski i dr. Vel. Deželić. Pomilovanje Petra Zrinskoga i Krsta Frankopana	" 1.—
XXIX. E. Laszowski. Drežnik	" 1.—
XXX. B. H. Z. Sjeni Zajčevoj	" —80
XXXI. Jubilarni kalendar za 1916. s kronikom i šematizmom	" 5.—
XXXII. Zm. Tomašićki. Vojskovođa Borojević	" —40

Naručuje se kod društva ili u knjižarama.

Kod narudžbe potpune serije u koliko ih ima u zalihama daje se popust od 10%.

